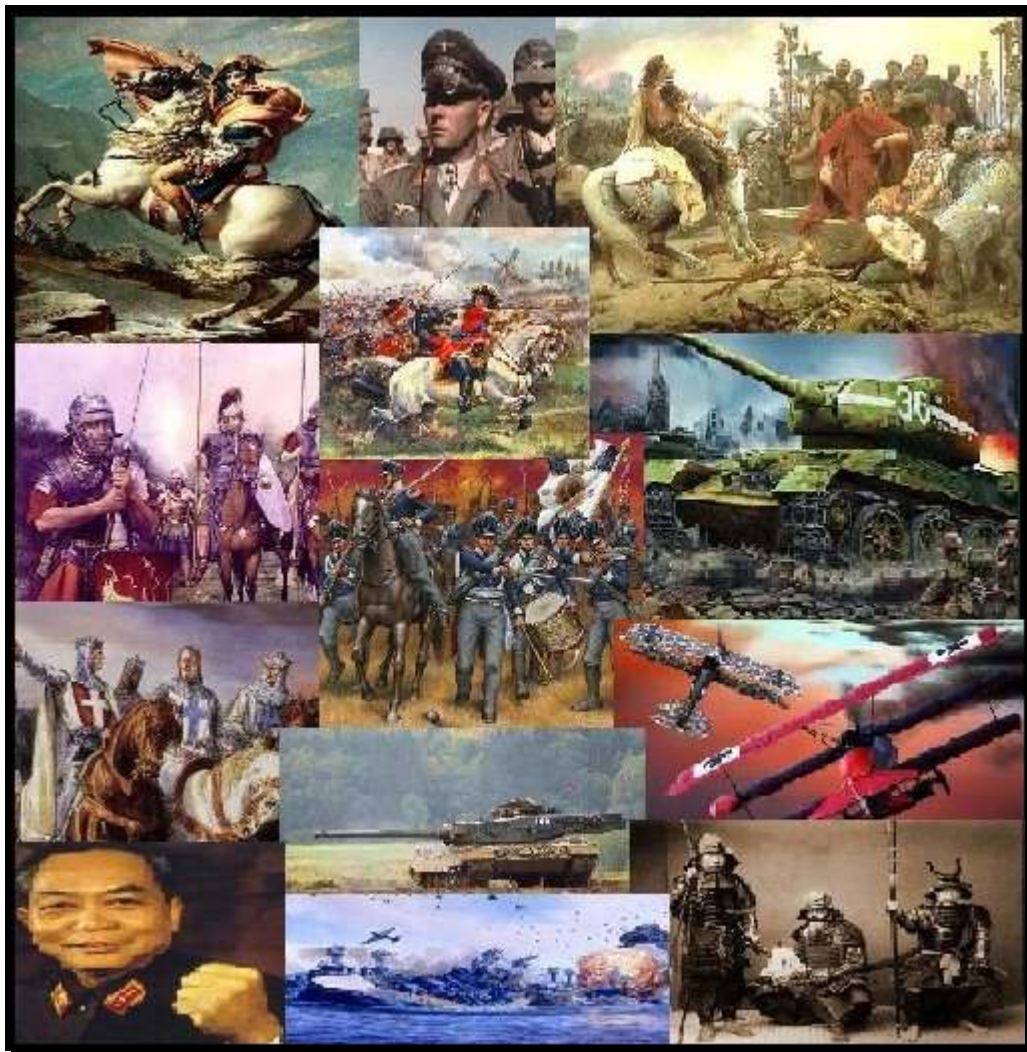

Клуб „Военна История”

Представя:

СПИСАНИЕ „ВОЕННА ИСТОРИЯ”

БРОЙ 1
февруари, 2012г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ЗА ПОЛЗАТА ОТ ВОЕННАТА ИСТОРИЯ И ОЩЕ НЕЩО.....	4
<i>Неделин Бояджиев - Историческите възстановки по света и у нас</i>	8
<i>Исторически възстановки – опитът на Япония.....</i>	12
<i>Исторически възстановки – опитът на Франция.....</i>	13
<i>Исторически възстановки - опитът на Полша.....</i>	14
Георги марков - ЗАЩО ГЕРМАНИЯ НЕ НАПАДНА ФРАНЦИЯ ПРЕЗ 1875г. ?	17
Александър Стоянов -Берберските Войни (1801-1805г. ; 1815- 1816г.).....	26
Юлиян Недев - Съветско-финландска война.....	33
о.з. полк. Иван Иванов - Спасените полкови знамена след пробива при „Добро поле” (1918).....	40
КОНТАКТИ.....	50

НЯКОЛКО НАЧАЛНИ ДУМИ...

Всяко ново начало е трудно, особено, когато си се заел да започваш от нулата. Това, което виждате пред себе си е първият, от надяваме се многото, броеве на списание „Военна История”. Целта на това списание е съвсем проста – да даде възможност на всички хора в България, които професионално или любителски се занимават с военна история, да публикуват свободно свои статии и разработки, за да могат те да достигат до максимално голям брой читатели.

Проблемът на военната история в България, е че тя остава затворена сфера, достъпна само за малцина посветени, повечето от които са служили или служат в българската армия. Военната история не е предмет, който трябва да бъде достояние само на завършилите военните училища у нас, но следва да се изучава по-задълбочено и в цивилните хуманитарни факултети. Именно към тази цел ще се стремим ние от клуб „Военна История”

В този смисъл, вярваме че първата стъпка е да се създаде по-масов интерес към военната история сред една по-обща аудитория, която не е тясно фокусирана върху историята като цяло. Целта ни е да предизвикаме интерес сред всички млади хора, за които досега с войната се свежда до мрежова игра с групя приятели или преодължително минаване на мисии пред домашния компютър. Всъщност, ние смятаме, че компютърните игри, филмите и художествената литература са полезни средства, чрез които да се предизвика интерес сред по-широк кръг читатели. Именно за това, с течение на времето, списание „Военна История” има намерение да включи в структурата си секции, които да отразяват последните новости в областта на компютърните игри, киното и не-научната литература.

Това, което можем да ви обещаем от наша страна е неограничен ентузиазъм, пълна свобода на публикуване на вашите статии, както и максимална отдаденост на това, с което сме се захванали. Надяваме се, че настоящия брой, със всичките му плюсове и минуси, ще се окаже едно добро начало за популяризирането на военната история в България!

Пожелаваме ви приятно четене!

Започваме със статията, която отбеляза началото на нашата активна дейност. Тя беше публикувана в списание „Българска Наука“, които са наши добри приятели и съмишленици в разпространяването на знание сред масите. Публикуваме оригиналния текст без съкращения.

ЗА ПОЛЗАТА ОТ ВОЕННАТА ИСТОРИЯ И ОЩЕ НЕЩО...

Защо военната история трябва да се изучава в цивилни висши учебни заведения? Това е основният въпрос, на който всеки историк, дръзнал да се занимава с проблемите на войната, трябва да може да даде отговор. Отговорът на въпроса, обаче, съвсем не е толкова прост и ще отнеме малко повече място.

Истината е, че военната история е една изключително проблематична материя, която изисква комбиниране на познания и методика от няколко различни сфери на познанието – стратегия, тактика, икономика, социална история, антропология и дори биология. Всеки, който смята че проблемите приключват със зазубрянето на няколко дати и сухото изброяване на цифри на загинали и на разходи, похарчени за воденето на тази или онази война, се намира в сериозна заблуда. За да можем да разберем войната, трябва най-напред да разберем хората, които я водят – техните стремежи, техните традиции, техните отношения с останалите народи. Следващата стъпка е да преценим възможностите на отделните воюващи страни – техният човешки потенциал, финансовите им възможности, ресурсите с които разполагат, както и броят съюзници, които имат на своя страна. Едва след като знаем всички тези неща, можем да преценим хода на военните действия, който се изразява не само в начина, по който си взаимодействат армиите, но също така и в начина по който си взаимодействат бюрокрацията, военните и местното население. Битките сами по себе си са важни, но не по-малко важна е адекватността на логистиката, възможността за управляване на окупираните територии, както и правилното разполагане на гарнизони и контролни пунктове с цел запазване на спечеленото или контриране на по-нататъшна офанзива. След приключване на военните действия, историкът следва да анализира резултатите от водените сражения, нивото на логистична поддръжка, загубите – човешки и материални, както и спечелените и загубените територии. На базата на тези и други критерии, историкът дава своята оценка за разгледаната война. Но работата му не свършва до тук. Дипломатическите маневри, които предхождат, съпътстват и следват един конфликт са неразделна част от него, също както и причините, поводите и следствията от войната – било то социални, икономически, стратегически или дори религиозни

Вече видяхме, че изучаването на една война е свързано с доста странична работа, без която изследването на конфликта остава непълно и незадоволително като качество. Но нека погледнем монетата и от другата ѝ страна. Можем ли да

изучаваме историята, без да познаваме добре войните? Можем ли да твърдим, че познаваме историята на един народ, без да познаваме конфликтите, които често пъти са предрешавали съдбата му? Можем ли да твърдим, че разбираме човешкият вид, без да познаваме мотивите на една група хора да избива друга група хора, преследвайки определени цели? Отговорът на всички тези въпроси е отрицателен, но нека дадем няколко примера, за по-неубедените ни читатели. Възможно ли е да познаваме средновековното общество, без да познаваме отношението му към войната? Не, не можем, защото цялата структура на това, както и на предходните и следващите общества е базирана на войната. Защо? Много просто, социалната йерархия на античността, Средновековието и Модерната епоха се основава на мястото на индивида на бойното поле. Повечето титли и част от служебните длъжности произлизат именно от бойното поле, а повечето военни изпълняват и цивилни длъжности във време на мир. Типичен пример е Таблицата на Ранговете в Русия, където всички дворцови и светски титли са приравнени към съответните армейски чинове. Друг много важен момент от развитието на всяко едно общество и държава е посоката, в която се изразходват средствата, събирани чрез данъци, мита и т.н. Както е добре известно, само до преди два века, държавите често са харчели по над 50% от годишния си бюджет за поддържане на ариите, а дори и през последните 200 години, този процент остава доста висок чак до 1989г. Нещо повече, до въвеждането на модерните комуникации, войните са един от основните методи за трансфер на информация в световен мащаб. Колониалните експедиции, Кръстоносните походи и междудържавните конфликти са все събития, които служат като проводници на културен обмен между различните общества. Не бива да пренебрегваме и ролята, която войната играе в културното формиране на едно общество.

Богът-Войн Митра – едно от най-популярните божества в Късната Античност. Поклонниците му се срещат от Индия до Британия. Много от мистерииите му се превръщат в основа за най-популярните християнски празници.

Култът към войната е едно от най-древните и устойчиви религиозни течения. Боговете на войната, техните служители и ритуалите, свързани с култовите им обреди са неизменна част от всяко общество. Ще дам само няколко примера. Древно персийският бог-войн Митра се превръща в едно от най-почитаните божества в древността. Култът му се разпространява от Хиндокуш до Британия и се превръща в един от фундаментите на новата световна религия – Християнството. В самото християнство, макар и пацифистично по своята идея, светците-войни – Георги, Михаил и Гавраил са едни от най-почитаните фигури, отстъпващи само на Светата Троица и Дева Мария. Не на последно място, в Исляма, идеята за свещена война – джихад, насочена както към самия индивид, така и срещу неверниците има централно място в религиозната доктрина.

Нека се върнем на основният въпрос - Защо военната история трябва да се изучава в цивилни висши учебни заведения? Надявам се по-горните параграфи да са хвърлили лъч светлина върху важноста на военната история за

развитието на цялостното историческо познание. За добро или зло, войната е една от най-древните форми на обществена проява и през последните (поне) пет хилядолетия е неизменна спътница на човечеството. Не е възможно явление, което толкова време е определяло хода на човешкото развитие, непрекъснато стимулирайки технологичното развитие на човешките общества, да остане без своето заслужено място в сферите на интерес на науката История. Не е редно да се опитваме да разбираме историята на хората, без да разбираме историята на войните, които са водили.

За съжаление, тази нужда от развитие на цивилната военна история в България остава все още слабо позната. Разбира се, военните академии преподават предмет „Военна история” като задължителна част от своята програма, но извън техните нормативно ограничени граници, шепата цивилни, които се занимават с тази проблемна материя, са по-скоро любители отколкото професионалисти. Казвам любители в добрия смисъл на думата – хора, за които водещ е личният интерес и желанието да научат повече, но хора, които не са имали възможността да получат методологическо обучение за това как да подхождат към проблемите на военната история. Именно това е причината, в България военна история да се пише рядко и още по-рядко да се публикува. По-голямата част от достъпната литература е преводна или директно чуждоезична, а що се отнася до редовното обучение по история, то войните са недоглеждани и оставяни за четене у дома от страна на студентите. Това, обаче, не означава че липсва основа, върху която да се гради. Поколение след поколение, хората, които не са пряко свързани с армията, но имащи интерес към военната история събират колекции от книги и документи, обменят опит по сборки и форуми или организират различни събития и възстановки. Отделно от това съществуват военно-историческите институции, които могат да дадат необходимият опит и методологично познание. Това, което до скоро липсваше, беше желанието от страна на студентите да потърсят тези вече съществуващи основи и да се опитат сами да разрешат един проблем, за който вече повече от 130 години цивилното висше образование не е дало решение.

Именно тук идва мястото да се кажат няколко думи за инициативата, наречена Клуб „Военна История”. Историята на тази инициатива започва преди три години с една поредица от идеи, съставени от трима студенти на Софийски Университет и насочени към подобряване на качеството на образованието в Исторически факултет. Поради ред причини тези идеи нямаше как да видят бял свят, но инициативата остана и от всички предложени нови курсове, ние се съсредоточихме върху един – военната история. Какво ни подтикна да изберем точно тази тематика? Истината е, че на голяма част от конфликтите, отнасящи се до периодите, покрити в бакалавърската програма по История не се отделя достатъчно внимание и са оставени за самоподготовка или като четиво за любознателните. Ние решихме, че поради вече споменатите причини, военната история не бива да бъде пращана на заден план и съставихме програма, целяща създаването на предмет „Военна История на България”, който да покрива определен брой семестри от бакалавърската програма, както и възможността за цялостна магистратура – „Военна История”, която да създаде първите цивилни

специалисти в историята на Софийски Университет. Една такава стъпка, разбира се, предполага сериозна материална и административна подготовка и нейното реализиране остава нашата финална цел. Но за да се случат големите неща, първо трябва да се направят малките стъпки. Първата стъпка вече беше направена преди почти година със създаването на Кръжока по военна история, под патронажа на проф. др. Искра Баева. Успехът на Кръжока беше несъмнен – множество сбирки, неочаквано висока посещаемост от страна на студентите, множество разгледани проблеми и въпроси, обхващащи Средновековието, Новото време и Съвременната епоха. Именно на базата на Кръжокът, ние решихме да създадем Клуб „Военна История”. Защо клуб? Причината за промяна на името е колкото козметична, толкова и идейна. Целта ни през настоящата академична година е, да провеждаме ежеседмични сбирки, посветени на теми, организирани в два модула и представляващи една цялостна програма. Клубът, също така, дава възможност за по-трайно привличане на заинтересованите не само студенти, но и частни лица, за които вратите на нашата аудитория са широко отворени.

Какви са следващите стъпки? От тук нататък сме решени да вървим само напред и да преследваме основната си цел – превръщането на военната история в част от програмата на Исторически факултет на Софийски Университет. Този път е несъмнено дълъг и изисква множество междинни етапи да бъдат реализирани. На първо време обмисляме създаването на клубни карти, организирането на различни инициативи – дебати, изложби, включването ни в семинари и конференции и въобще всяка дейност, която ще ни помогне да популяризираме обучението по военна история. Не на последно място, ние ще се стремим да потърсим партньори в нашите начинания, както от страна на официалните институции, така и от частни инициативи, каквато е списание „БГ Наука”.

В заключение искам да благодаря на редакторите на списание „БГ Наука”, за това, че ни предоставиха трибуна за популяризиране на нашите идеи, както и за ценните съвети, които ни дадоха по време срещите ни. А що се отнася до ползата от изучаването на военната история, то смятаме, че в свят, който само за последните шест месеца стана свидетел на три нови конфликта, е необходимо войната да бъде изучавана и разбрана. За свое мото избрахме римската пословица *Si vis pacem, para bellum* (лат. „Ако искаш мир, готви се за война”), защото само тези, които са подготвени за войната, могат да я предотвратят...

Неделин Бояджиев е преподавател по история във Френската Езикова Гимназия – Антоан дьо Сент-Екзюпери в Пловдив. Ръководил е часовете по история във всички паралелки от 5ти до 12ти клас. Преподавал е Българско Странознание на чуждестранни студенти в един от пловдивските университети. Интересува се от военна история, пише статии в няколко исторически и военно-исторически форума. Участва във възстановки свързани с античното и средновековно минало. В първия брой на списание „Военна История”, Неделин ни предлага един поглед върху феномена „исторически възстановки”...

Историческите възстановки по света и у нас

Историческата възстановка/реконструкция (the historical reenactment, la reconstitution historique) е вид научна, образователна и развлекателна дейност, в която участниците се опитват да пресъздадат различни аспекти на някое историческо събитие или на някакъв исторически период, да пресъздадат материалната и духовната култура на отминал исторически период. Може да се реконструира както определен момент от някоя известна битка (на Куликовското поле, при Грюндвалд, при Бородино, при Ватерлоо, при Аустерлиц, обсадата на връх Шипка...), или пък - някакво величаво събитие, така – и всекидневния живот през една отминала епоха (тоест – цял исторически период). Може да бъде реконструиран цял век или пък - времето на управление на даден владетел, или – конкретно десетилетие. Всичко зависи от възможността на реенакторите да пресъздадат това, което са намислили, във възможно най-автентичен вид.

Целта на всеки един реенактор и на цялата група участници във възстановката е да бъдат пресъздадени личности от миналото; хора, които напълно достоверно биха могли да съществуват на определено място в определен момент във

Възстановките на сцени от Гражданската война в САЩ (1861-66г.) са изключително популярни и привличат хиляди ентустиасти всяка година за ежегодните преигравания на основните сражения от войната между Севера и Юга.

времето (в миналото). Примери за възможни за пресъздаване дейности от живота в миналото включват: автентичен къмпинг (т.е. - палатков лагер); готвене; практикуване на занаяти; търговия; свирене на музикални инструменти, характерни за епохата, която се възстановява; участие в типични за времето танци, игри, двубои, сражения... Възпроизвеждат се съществени елементи от разигравания исторически период (облекло, палатки, мебели, защитно и нападателно въоръжение, знамена, гербове, предмети, аксесоари, храна и т.н.).

Исторически възстановки се провеждат по различни поводи – при годишнини от важни исторически събития, при заснемане на документални филми на историческа тематика, по време на ежегодни фестивали и така нататък. Реенакторски групи и цели общества участват в създаването на телевизионни

сериали и кинофилми, явявайки се на снимачната площадка напълно екипирани в духа на времето, което филмите описват, и изпълнени със знания за епохата. (Такива филми са „Gettysburg”, „Glory”, „The Patriot”, „Alatriste”, „Невская битва” и много други.

Понякога някои ръководители на исторически и археологически музеи или ръководителите на археологически разкопки на големи археологически обекти канят групи, които се занимават с реенактмент с високи стандарти за автентичност на реконструкцията, за да се пресъздаде някакво събитие или да се направи някаква демонстрация, целяща да бъдат привлечени нови посетители. Представянето на една историческа възстановка понякога има за цел да се направи представление пред някаква публика. Но нерядко възстановки на миналото се провеждат и просто заради забавлението на участниците в тях. Нека не забравяме, че става дума и за един вид ролева игра! В историческата реконструкция има множество направления, включително – военни, турнирни, спортни и игрови.

За провеждането на възстановката се търсят оригинални дрехи, въоръжение и други предмети или се създават техни реплики (тоест – имитации), като информацията за техния изглед и за направата им се взема от исторически и литературни съчинения, от различни изображения, от музейни експонати. Понякога реенакторите се занимават и с експериментална история и археология, с музейна педагогика или – с историческо моделиране. Чрез ролевата игра и научните експерименти се постига по-пълно сливане с миналото, по-доброто му усещане.

Дейностите, свързани с reenactment, имат дълга история. Древните римляни организирали пресъздаване на известни сухоzemни и морски сражения (между гладиатори) в рамките на своите амфитеатри, като форма на публичен спектакъл. През Средновековието турнирите нерядко пресъздавали исторически теми от Древен Рим или от друго място. През XIX и XX век възстановките стават популярни в редица страни, например – във Великобритания и Русия, където се разигравали битки от националната им история, например: обсадата на Севастопол, битката при Бородино, щурмуването на Зимния дворец и др. По същия начин, масови шествия са били използвани, за да отбележат граждански събития, като 150-годишнината от основаването на град Сейнт Луис (1914 г.). Днес по време на възстановка се правят демонстрации на военна стратегия и тактика, демонстрациени двубои, маршировка... Провеждат се и повторения на битки от миналото, като за тази цел хладните оръжия са обезопасени, а огнестрелните стрелят с халосни патрони. Понякога сраженията се преиграват по различен начин, за да се види какво би станало при други тактически избори. Друг път се разиграва сражение, което има специална хореография и участниците в него предварително са тренирали това, което правят.

Много възстановчици (reenactors, reconstituteurs, reconstituants, reconstitueurs) са аматьори, които имат интереси в областта на историята и упражняват възстановките като свое хоби. Участниците в това хоби са изключително разнообразни. Възрастта им варира от малки деца, чиито родители ги вземат със себе си на тези събития, до пенсионери. Сред по-възрастните участници ще

откриете хора от различни сфери на живота - студенти, пожарникари, адвокати, полицаи и военни, лекари, треньори по бойни изкуства, учители, университетски преподаватели и дори - историци, археолози, реставратори, архивисти... Ентузиастите, които са превърнали историята и нейното пресъздаване в свое хоби, често се самоорганизират в сдружения с идеална цел. Реенакторите са разделени в три основни категории:

- **В първата** влизат тези хора, които са най-далеч от историческата достоверност. Те използват съвременни дрехи и материи по време на антична или средновековна възстановка, пушат цигари, носят очила, използват мобилни телефони, возят се с велосипеди или в автомобили по време на далечен преход, а защитното и нападателното им въоръжение е бутафорно. Голяма част от представителите на тази група, паралелно с участието си в исторически възстановки, участват в ролеви игри (LARPG), вдъхновени от някой игрален или анимационен филм или - от някой роман. Често ролевиците, известни и като ларпъри, постепенно започват да се интересуват все по-сериозно и по-задълбочено от история и исторически възстановки.

- **Втората** категория реенактори са тези, които са частично или значително по-близо до достоверността. Те са може да са перфектни, докато участват във възстановката пред публика, но скрити от любопитните погледи в някоя по-отдалечена палатка, може да ядат съвременна храна, да пушат, да използват мобилен телефон или лаптоп...

- **Третата** група обединява манаците и екстремистите на тема историческа достоверност. Реенакторите-екстремисти често се занимават със задълбочени научни изследвания на различни аспекти на миналото, опитват се да живеят като предците си от епохата, която възпроизвеждат, сами изработват въоръжението и дрехите си. Нерядко тренират историческа фехтовка и различни бойни изкуства. Някои от тях, бидейки учени, учители или университетски преподаватели, четат лекции по време на възстановките. Някои от най-сериозните общества, практикуващи реенактмент, създават свои собствени научно-изследователски групи, за да задълбочат своите познания за историческия период, който пресъздават. Представителите на тази група обвиняват колегите си от другите две групи в твърде голямо отдалечаване от историческата действителност и в изкривяване на образа на възстановяваната епоха, което те считат за твърде неуместно. Манията им към перфекционизъм понякога кара тези хора да се отделят в отделни лагери в рамките на големия лагер, за да са по-далеч от аматьорите, и избягват да се смесват с тях. Зрителите на събитието получават по-голямо удовлетворение при вида на високото ниво

През последните няколко години, в България също започнаха да се организират исторически възстановки, като най-популярни за момента са битките между османци и кръстоносци. (Снимката е от архива на сдружение "Чигот")

на автентичност на костюмите, въоръжението, храната, оборудването в лагера и разни други детайли, в зависимост от епохата и събитието, които се реконструират.

Прелюбопитен е фактът, че исторически възстановки се провеждат и във виртуална среда, например - в сайта Second life - <http://secondlife.com/>.

Възстановчиците се организират в клубове – Клуб за исторически реконструкции, Клуб за историческа фехтовка, Клуб за исторически реконструкции и историческа фехтовка, Военно-исторически клуб и др. подобни. Всеки клуб си има име, знаме, герб, значка, лого, пагон или друг отличителен знак. Един стандартен клуб се състои от около 10 до 30 д. Големите клубове имат клонове в няколко града. Някои национални клубове членуват в международни реенакторски организации. Това, което ги обединява в повечето случаи е любовта към историята, към дадената епоха и култура.

Има и множество независими реенактори, които не членуват в определена група, но имат приятели сред членовете на някоя от националните групи, която ги използва като „външни експерти”.

В България има няколко организации, които се занимават с исторически възстановки. Ето списъкът с тях:

Национално Дружество "Традиция"

<http://traditsia.com/>

<http://traditsia.com/forum/>

Дружество за исторически възстановки "Чигот"

<http://chigot.com/chigot/>

<http://chigot.blogspot.com/>

Сдружение за антични и средновековни реконструкции "Сила"

<http://sars-sila.org/>

<http://forum.sars-sila.org/>

<http://sila.moy.su/>

Българско средновековно общество "Модус Вивенди"

http://modvsvivendi.org/forum_1/

<http://clubs.dir.bg/postlist.php?Cat=167&Board=kryglamasa>

Любители на древния Рим

<http://www.rome-bg.info/>

<http://www.rome-bg.info/forum/>

Национален съюз "Единение"

Комитет "Крум Страшний"

Клуб "Поп Минчо Кънчев"

18-ти Етърски пехотен полк

Сдружение „Родопски хайдутѝ“

Ето списък на реенакторски организации от цял свят:

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_historical_reenactment_groups

Ето друг списък на реенакторски организации, участващи във възстановки на времето на Наполеон I Бонапарт:

http://www.napoleonguide.com/index_reenact.htm

Исторически възстановки – опитът на Япония

Японският фестивал „Парад на вековете“ (Jidai Matsuri)

Фестивалът „Парад на вековете“ (Jidai Matsuri) е традиционен японски фестивал, ежегодно провеждан на 22 октомври в град Киото. Той е един от трите чудесни фестивала, провеждащи се ежегодно в Киото. Другите два са фестивалите Aoi Matsuri, провеждан всяка година на 15 май, и Gion Matsuri, който се провежда ежегодно от 17 до 24 юли.

„Парад на вековете“ е фестивал, в който участват много хора, от всички възрасти, фестивал, по време на който участниците в него се занимават с историческа възстановка - парад, представящ духа на различните периоди от японската история и историята на град Киото.

Корените на фестивала Jidai Matsuri ни отвеждат назад във времето - до момента на преместването на японската столица от Киото в Едо (Токио) през 1868 г. Тази година е свързана с преместването на японския император и неговото семейство, на императорския дворец и на хиляди държавни служители и частни лица от старата столица - в новата. Местната власт в Киото започва да се страхува от възможната последица - загуба на славата и престижа на града.

По повод на 1100-годишнината от основаването на Киото (чието старо име е Хейан-кьоо) в 794 г. от възкачването на престола на император Камму (737 – 806 г.) и, за да положи началото на първия фестивал на вековете, през 1895 г., градската управа построява светилище от епохата Хейан (Heian jinguu), за да може част от града да придобие духа от времето на император Камму. Смесът на фестивала е процесия, шествие на хора от различни възрасти, облечени в костюми, и представляващи хората на всяка ера от историята на Киото. През 1940 г. местното правителство решава, че освен на имп. Камму, фестивалът ще бъде посветен и на още един император - Коомей (22 юли 1831 - 30 януари 1867 г.).

Фестивалът Jidai Matsuri започва рано сутринта с изваждане на mikoshi (преносими макети на религиозни храмове) от императорската градина в древния замък. Шествието на костюмираните хора и животни (коне, кучета, котки, маймуни, птици) продължава през целия ден, като над 2000 изпълнители,

облечени като императори, принцеси, самураи, висши военни командири, монаси, ниндзи и обикновени хора от най-ранната японска епоха до епохата Меiji (японското Възраждане), в края на деня достигат до хейанското светилище. Процесията е следвана от гейши, облечени в традиционни японски кимона. По време на шествието, участниците носят костюми, оръжия, знамена, музикални инструменти, различни предмети и аксесоари, представляващи стиловете на всеки исторически период.

Процесията започва с представяне на периода Meiji, като първо се представя историческия дух на епохата от 1868 г. (тази година бележи края на японското средновековие), когато столицата е била прехвърлена от Киото в Токио и достига назад във времето до 794 г., когато столицата на Япония е преместена от Nagaoka-kyoo в Heian-kyoo (бъдещия Kyooto).

По време на този фестивал на различни места в града майстори-занаятчии демонстрират традиционните японски занаяти.

Музеите, храмовете, картинните галерии, библиотеките, читалищата и книжарниците също очакват своите ентузиазирани посетители.

Уникалната атмосфера на старите улички и къщи в града предразполага зрителите да се чувстват така, сякаш са пътували назад във времето - към дълбините на средновековието.

Това е идеалният фестивал за чуждестранните посетители на града, желаещи да научат повече за Япония и да видят хронологичните промени в японските носии и обичаи.

Клипове:

<http://www.youtube.com/watch?v=rT88qfb0vIM>

<http://www.youtube.com/watch?v=ofBEuwj-2pY>

<http://www.youtube.com/watch?v=R1iurqyP4B8&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=HADS6dzskeo&NR=1>

<http://www.youtube.com/watch?v=tk9rM3m5Rus&NR=1>

<http://www.youtube.com/watch?v=ofBEuwj-2pY&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=cURhXcy4C2w&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=EtaoY-0mLc&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=RVV1mxn84z4&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=3g1BPbMwieE>

Исторически възстановки – опитът на Франция

Le puu du fou – градът на Миналото

Жителите на градчето Le puu du fou (Льо пуи дю фу) в Западна Франция, недалеч от градовете Нант и Анже(р), развиват печеливш и прелюбопитен бизнес. Градският парк, създаден през далечното лято на 1977 г., е разделен на няколко тематични зони, където са пресъздадени различни епохи от френската история и от историята на област Ванде. В бизнеса са заети над 3300 д. - актьори (включително – и деца), ездачи, каскадьори, дресьори, техници, охранители, пожарникари и други специалисти... Учатсват и много животни и

птици (орли, соколи, лешояди, гълъби, коне, кучета, лъвове, тигри, вълци, елени, магарета, селскостопански животни). Актьорите обличат над 8000 различни костюма.

Местният замък, построен през XV век, се намира в парка и е превърнат в исторически музей. В рамките на парка има и ботаническа градина. Този исторически парк е втората най-популярна атракция във Франция след парижкия Дисниленд и ежегодно е посещаван от около 2 млн. туристи.

Посетителите могат да се разхождат из:

- Гало-римска вила
- Римска арена с гладиатори от времето на имп. Диоклециан
- Викингска крепост
- Средновековен град
- Село от XVIII век
- Град от края XIX век

Могат да бъдат посетени и следните спектакли и забавления, чието времетраене е от 30 до 45 минути:

- Танцът на птиците (орли, соколи и лешояди)
- Битката за кулата донжон (сражение; обсада на замък от епохата на 100 годишната война). В това шоу господарката на замъка го защитава, в отсъствието на мъжа си и на синовете си. Тя намира древно копие, чиято сила ще ѝ помогне да отблъсне англичаните.
- Гладиаторски боеве, надбягване на колесници, екзекуции, продажба на роби, циркови номера с животни... В края на III век десетина гладиатори от галски произход се бият на арената за свободата си.
- Викингско нашествие от края на X век. В селището се провежда сватба, когато на хоризонта се появява викингски кораб. Викингите се изсипват в селото и насава клане.
- Мускетарят и кардинал Richelieu. Това шоу показва езда, двубой между мускетари, испански танци и други неща.
- Магьосникът - менестрел
- Традиционна музика от различни епохи
- Легендата за Мартен (детски куклен театър)
- Пътят на спомените (или Пътят на паметта)
- Музикални и пеещи фонтани
- Уоркшопове на различни занаяти

<http://www.puydufou.com/en/>

<http://www.puydufou.com/scolaires/spectacles.html>

http://www.puydufou.com/scolaires/doc/BtoB_SCOL_2012_web.pdf

Исторически възстановки - опитът на Полша

Ежегодна възстановка на викингски фестивал в гр. Волин, и средновековни и антични възстановки в гр. Бискупин, Полша

Запознайте се със света на славяните и викингите от полския град Волин!

Какво ще можете да видите в селището на славяните и викингите?

Реконструкции на жилища и работилници на занаятчии от ранното Средновековие - от IX –XI век, част от ежедневието на нашите предци. Във вътрешността на колибите има различни реконструкции на мебели, инструменти и различни предмети от бита, използвани преди 1000 години. Семинарите по експериментална археология се различават от типичните исторически, археологически и етнографски музеи на открито по това, че всички обекти, съоръжения и експонати не само могат да се видят на открито място, но също така могат да бъдат докоснати и изпробвани от посетителите, които могат да седнат на някой „исторически“ стол, да се излегнат върху някое легло, да се повозят на викингски кораб или просто - да се преоблекат като славяни и викинги.

Демонстрация на стари занаяти и занаятчийско обучение

Всички предмети, използвани през Средновековието - от малките игли за шиене до изграждането на жилища, църкви и крепостни стени се е извършвало с ръчен труд или – чрез ръчно изработени инструменти. В "Селището на славяните и викингите" не само можете да видите как занаятчиите работят, облечени в исторически дрехи, но – и да си купите за спомен нещо, направено от тях.

С какво са закусвали предците ни?

Можете да опитате средновековната палачинка със сладко от плодове, с мед или с козе сирене, приготвена на ламарина над огъня, ръчно изработен хляб, който можете да намажете със свинска мас. Можете да „полеете“ тези вкусотии с билков чай, с вино или - с медовина.

Как са си играели децата на славяните и викингите? И каква музика е веселяла средновековните хора?

Елате при нас, за да разберете!

Кога се провежда викингският фестивал?

От април до октомври – всяка година.

Археологическият музей в гр. Бискупин също организира ежегодна историческа възстановка. През септември 2011 г., например, там бе проведен археологически фестивал, посветен на реконструирането на древна Гърция. Образователната програма представя древногръцка мода (прически, гримове, дрехи, накити, аксесоари); древногръцка кухня; театрални постановки („Антигона” на Софокъл и др.); пророчествата на Делфийския оракул на бог Аполон; ученията на древногръцките философи; олимпийските игри; спартански хоплити показват военни тактики; представено е керамичното производство на маски, съдове, лампи; демонстрира се монетосеченето; в

античното „училище” се провеждат семинари, посветени на древногръцката култура - език, история, религия, философия, музика, танци... Всеки ден има различни конкурси и състезания за участниците във възстановката и за зрителите.

Клипове:

http://www.youtube.com/watch?v=c5v_AxvMT7o

<http://www.youtube.com/watch?v=u0oeN1XyYEg&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=om5uH3VI71w&feature=related>

Георги Марков е бакалавър по История от Софийския Университет „Св. Климент Охридски“. Въпреки, че специализира Антична история, Георги има траен интерес към историята и развитието на Германия. По-долу помещаваме една негова разработка, посветена на вероятността Германия да нападне Франция през 1875г....

ЗАЩО ГЕРМАНИЯ НЕ НАПАДНА ФРАНЦИЯ ПРЕЗ 1875г. ?

1.1 Задачи и методология на изследването

Целта на този труд е изследване на политическите отношения между т. нар. Велики сили през 70-те години на XIX век. Основната задача е да отговори на въпроса защо Германия не напада Франция в разгара на кризата между двете държави през 1875г. и какви са последствията от този избор. Наглед хипотетичен, казусът засяга еднит от най-невралгичните европейски конфликти и определя историческото развитие на континента до началото на Първата световна война.

За да достигна до дефинитивен отговор на проблема, ще задам три въпроса, застъпвайки анализ на използваните източници. Може ли Германия да победи Франция при една евентуална война през 1875г.? Биха ли допуснали останалите Велики сили повторение на конфликта от 1870-1871г.? И третият, най-важен въпрос- желае ли всъщност Германия да води подобна война? Отговорите на тези въпроси ще ни дадат ключ за разрешаване на основния проблем.

1.2 Анализ на източниците

От използваните от мен шест заглавия ще анализирам трите основни източника на информация, които в главна степен подпомагат изграждането на гледна точка по въпроса. На първо място по важност поставям „Спомени и размисли“, том 2, на Ото фон Бисмарк. Едва ли има политик, който да оказва по-голямо влияние върху европейската външна политика през разглеждания период. Неговата автобиография е първокласен извор на информация, а с оглед на темата на изследването е почти задължителна. Разбира се, трябва да пристъпим към спомените на Железния канцлер с доза предпазливост, тъй като позицията му е субективна, а и той не може да си позволи да излезе от официалната линия на германското правителство, което толкова дълго е управлявал лично.

„Бисмарк, Източният въпрос и българското Освобождение- 1856-1878г.“ на проф. Константин Косев е първокласно изследване на европейските дипломатически отношения през посочения период. Книгата на проф. Косев е изключително богато подплатена с факти и се отличава с обстоен анализ на

твърде богат изворов апарат. Слабостта на изследването се крие в тезата, че Източният и Рейнският въпрос са свързани като скачени съдове- идея, която е атакуема и не намира особена поддръжка в западноевропейската историография. The Struggle for Mastery in Europe 1848-1918 на A. J. P. Taylor е едно от най-цитираните широкомащабни изследвания по политическа история на Европа за втората половина на XIX век. В контекста на това изследване обаче се намира известна слабост в този иначе епичен труд- Тейлър почти не обръща внимание на кризата от 1875г., считайки я за машинация на германската преса.

2.1 Европа след Френско-Пруската война (1870-1871г.)

На 2 септември 1870г. френската армия е буквално унищожена при Седан. Месец по-късно армията на фелдмаршал Мак Махон се предава при Мец. Новата пруска желязна военна машина, командвана от тактическия гений на Молтке и направлявана от дипломатическия гений на Бисмарк за месец и половина унищожават мита за френската военна мощ. Последвалата капитулация на Париж е експлозия в дипломатическите кабинети в Европа. Родила се е нова империя.

Европа след Френско-Пруската война (1870-71г.)

Официалната церемония в Огледалната зала на Версайския дворец е силен шамар за една от най-гордите нации в Европа. Но не е последният. На 10 март 1871г. във Франкфурт новопровъзгласената Германска империя подписва мирен договор с унижена републиканска Франция. Условието са тежки, на ръба на катастрофата. Франция предава областите Елзас и Лотарингия, губейки изцяло стратегическото си преимущество по Рейн. Освен това се задължава да изплати пет милиарда златни франка репарации- огромна за времето си сума. По този начин райхканцлерът Бисмарк се надява да отслаби Франция поне за едно поколение, за да даде възможност на новата империя да се консолидира. Надеждите му обаче не се сбъдват.

Франция изплаща последната вноска по репарационния дълг през декември 1873г., изпреварвайки многократно платежния падеж- доказвайки, че има една впечатляваща икономика. Нещо повече, френските въоръжени сили се реформират и модернизират изключително скоростно и към 1873г. Франция може да извади на бойното поле 300 хиляди войници. Но с това грешките на Бисмарк не се изчерпват. Може би най-фаталната от тях е подценяването на френското национално чувство и почти фанатичното желание за реванш. Елзас и Лотарингия се превръщат в символ на изгубената чест- области, в които френско-говорящото население е поробено от германците. Архиепископът на Нанси почти всекидневно апелира за помощ от Франция, което биквално е искра в барутен погреб с център Париж. Истината е, че Бисмарк дори и за минута не е помислял да води асимилаторска политика в новоприсъединените области, но национализмът рядко слуша логични аргументи.

Каква е позицията на останалите Велики сили? Русия благосклонно пази неутралитет по време на войната, възползвайки се от разгрома на един от участниците в Кримската коалиция, за да денонсира някои клаузи на Парижкия мирен договор от 1856г. Това тя прави още на 2 октомври 1870г., преди капитулацията на Мец. Разгромът на Франция прави денонсирането свършен факт. С отварянето на Черно море за руските военни кораби канцлерът Горчаков на практика изпълнява програмата максимум, заложената от него преди конфликта. Това почти моментално променя и руската позиция. Горчаков казва: „Френско-германският конфликт е много опасен. Ние няма да се месим в него, но трябва да упражним въздържащо въздействие в Берлин в полза на Франция”.¹ Бисмарк никога няма да прости този завой на руския външен министър. Канцлерът искрено вярва, че Русия е естественият съюзник на Германия в Европа и се опитва да изгради здрав съюз с нея. Ала затоплянето на отношенията между двете велики империи, достигнало своя връх на 24 април 1873г. с подписването на тайна военна конвенция, е повърхностно- честите посещения на двамата императори съответно в Берлин и Санкт Петербург, разкошните балове и военни паради, прикриват огромна пропаст- Русия няма интерес от слаба Франция и хегемонистична Германия.

Австро-Унгария, унижена от Прусия във войната от 1866г., няма избор освен да влезе в германската орбита. Ала Виена никога не одобрява една агресия срещу Франция и дори опитва сближение с Англия, за да подобри имиджа си на Велика сила.

Англия на свой ред, придържаща се към политиката на блестяща изолация, следи с изострено внимание събитията на континента. Не са малко представителите на консерваторите, които открито приветстват обединението на Германия, считайки че консолидирането на европейския център решава проблемите на континента.² По-прозорливите английски политици се опасяват, че рано или късно Германия ще отпрати своя взор към Белгия и Холандия, за да

¹ Косев, Константин- Бисмарк, Източният въпрос и българското Освобождение- 1856-1878г., С., 2003, стр. 94

² Howard, Michael. The Lessons of History. Clarendon Press, Oxford, 1991, p 56

се превърне в доминиращата сила в Северно море. Тогава с неутралитета на Англия би било свършено. Към момента обаче правителството на Бенджамин Дизраели може да предостави на Франция само платонически обещания.

Бисмарк съзнава, че обединението на Германия е своеобразна политическа революция и рязко изменя баланса на силите. „Ето защо цялата му политика е насочена към запазване на придобитото, а не завоюване на ново.“³ Освен това канцлерът е неприятно изненадан от неочаквано бързото възстановяване на Франция от военните загуби.⁴ Към края на 1872г. става ясно, че тя ще изплати предварително репарациите и се готви усилено за реванш. Именно от този период датират и първите сериозни планове на Германския генерален щаб за водене на превантивна втора война срещу Франция, която окончателно да погребее нейната финансова и военна мощ. Квартирмайстерът на щаба фелдмаршал граф Хелмут фон Молтке е горещ привърженик на идеята за бърза наказателна война, но трябва да се съобрази със заповедите на Бисмарк да съдържа военните. На този етап, сякаш, Железният канцлер почти пророчески съзира трагичната съдба на Германия, която ще я сполети в Първата световна война- битка на два фронта. Молтке почти отказва да подготви план за подобна алтернатива, а когато го прави предвижда загуба на Германия поради невъможността Русия да бъде победена. В своите спомени Бисмарк нарича този психологически комплекс „кошмарът на коалициите“.⁵ Централното географско положение на Германия я обрича на постоянна осторожност срещу евентуална заплаха от съюз на нейните флангови съседи. Райхканцлерът вижда решението на проблема в две посоки- унищожаване на единия от съседите със съкрушаваща военна кампания (Франция); съюз на базата на взаимни отстъпки (Русия).

Хелмут фон Молтке (1800-1891г.)
Пруски фелдмаршал и началник-щаб
в продължение на 30 години.

Междувременно събитията следват своя естествен ход. През лятото на 1873г. в европейските дипломатически кабинети се разпространява слуха за герmano-руска военна конвенция. С пълна пара се гради и Съюза на тримата императори- тези на Германия, Русия и Австро-Унгария. В този момент френската преса започва истинска медийна война, с която иска да докаже, че Германия се готви да нападне Франция под предлог, че последната забавя плащанията по репарациите (абсурден аргумент).

Бисмарк, дипломат с железни нерви и уникално чувство за политически блъф, решава да приеме играта. Известна е ненавистта му към католицизма и по-конкретно към участието на Църквата в политиката. Профренските речи на

³ Косев, Константин- Цит. съч., стр. 76

⁴ Carr, William- A History of Germany 1815-1990, London, 1991, p 146

⁵ Бисмарк, Ото фон- Спомени и размисли, том 2, С., 1994, стр. 114

епископа на Нанси са великолепен предлог за неговото експулсиране в Белгия. Този акт буквално взривява общественото мнение във Франция. Освен това германските официози не остават длъжни на френските си колеги. Води се истинска война, но не с гаубици, а с печатарски преси. Твърде показателно е, че в нито един момент Бисмарк не иска от Молтке мобилизирането дори на един полк от армията- ясен знак, че Германия няма желание да воюва. След няколко месеца напрежение на високо ниво канцлерът, очевидно отегчен от играта на котка с мишка, връща добронамерено епископа на Нанси в неговата епархия.

Ситуацията през 1875г. съществено се различава от гореописаната. На първо място- тя е инспирирана от самия Бисмарк. През февруари-март същата година се провежда мисията на началника на Ориенталския отдел към Германското външно министерство Радовиц в Санкт Петербург.⁶ Целта на тази мисия е проста- да се предложи на Русия агресивен съюз, при който Германия предлага своята подкрепа при евентуално радикално разрешаване на Източния въпрос, при положение, че Русия запази неутралитет при очертаващата се война на Германия срещу Франция. Предложението наистина е изкушаващо, но княз Горчаков води последователна политика за ненамеса по Източния въпрос и благосклонен спрямо Франция неутралитет на запад. Макар и любезно, предложението е отхвърлено. Германските сондажи във Виена също намират твърд отказ. Междувременно френската преса публикува донесението на посланика в Санкт Петербург, според което Радовиц в конфиденциален разговор уж споделил, че Германия се готви за война. Медийната престрелка е подновена с още по-голямо ожесточение. В същия момент Германия преустановява износа на коне за Франция- класически ход преди мобилизация. В няколко академични лекции пред широка публика Молтке говори за инструментите на превантивната война, макар да не визира конкретно западната съседка. Стига се дотам, че Бисмарк лично публикува статия в правителствения официоз, озаглавена „Ще има ли война?“. Френското обществено мнение буквално изпада в психоза, люшкащо се между паниката и желанието за разгромен реванш. В началото на месец май войната изглежда неизбежна и всеки момент се очаква мобилизацията. На 10 май вече е ясно, че война няма да има. Какво се случва за тези десет дни? Или иначе казано- случва ли се изобщо нещо преди тези десет дни? Това ни довежда до един съвсем логичен въпрос.

2.2 Защо Германия не напада Франция през 1875г.?

Защо наистина? Германия има очевидно военно превъзходство, блестящ команден състав на армията, изключително стабилно политическо ръководство (може би най-солидното в Европа по това време). Вторият Райх се радва и на доста завидно дипломатическо положение. Въпреки това до война не се стига. Каква е причината за това?

Ще разгледаме проблема от три страни- военна, дипломатическа и политическа, за да се опитаме да достигнем до отговора.

⁶ Бисмарк, Ото фон- Цит. съч., стр. 81

На първо място естествено стои въпросът- може ли Германия да победи Франция при една евентуална война? Според мен отговорът е положителен. Нещо повече- той е почти извън всякакво съмнение. Германската армия е доказала смазващото си превъзходство през 1870г., а оттогава няма как да са настъпили радикални промени. Напротив- статуквото се е изменило в полза на райха. Но нека от абстрактни аргументи да преминем към реалните факти. Елзас и Лотарингия са области с маргинално стопанско значение, ала от гледна точка на стратегията, тяхното местоположение е решаващо. Още на 27 април 1871г. Молтке изготвя паметна записка за възможностите на Германия да воюва срещу Франция при промененото териториално статукво.⁷ Според плановете на Молтке французите едва ли могат да изкарат на бойното поле повече от 350 хиляди души- армия, която дори при перфектна мобилизация не може да се концентрира на изходни позиции за по-малко от три седмици. Огромна пречка за френската дислокация е фактът, че германците контролират основната ЖП линия Нанси-Люневил. Освен това в немски ръце са основните плацдарми за атака на Рейнланд- Страсбург и Мец. След превземането на Лотарингия се пресича френския достъп до пруски Рейн през Диденхофен, а френската атака към Кьолн-Майнц става на практика невъзможна. Според Молтке една 300-хилядна германска армия може да се дислоцира при Мец 4 дена преди французите да са заели изходните си позиции при Нанси и по този начин да се спечели стратегическото предимство преди самата война да е започнала.

Извън тези стратегически съображения, Германия има още няколко предимства. Тя разполага с уникално поколение военни командири, начело с един от най-гениалните военни планировчици за всички времена- фелдмаршал фон Молтке, великолепни генералщабни офицери от ранга на Валдерзее и още един тактически гений- фон Шлифен. Армията е командвана от отлично подготвени полеви командири, натрупали опит в три победоносни войни- офицери като принц Фридрих-Карл и генерал фон Манщайн. Германската армия, освен всичко това, има самочувствието на най-добре работещата военна машина в Европа. Признавам, че не мога да се досетя за нито едно от изброените условия, което да е валидно за френската армия.⁸ Според мен германската победа при една евентуална война срещу Франция през 1875г. е извън съмнение.

Разбира се, военното превъзходство само по себе си не е достатъчно, за да бъде осигурен крайния успех в една кампания. Не по-малко решаваща е дипломатическата подготовка на една толкова голяма конфронтация. В това

Алфред фон Шлифен (1833-1913г.) - германски фелдмаршал и началник-щаб. Съставя прочутия "План Шлифен", предвиждащ война срещу Франция и Русия.

⁷ Александров, Валентин- Стратегическо мислене и военна политика 1740-1905, С., 2002, стр. 161

⁸ Пруската армия не просто побеждава френската през 1870г.- тя я унищожава. Това е един от най-убедителните военни успехи, постигнати за толкова кратко време. През 1914г. френската армия се спасява на косъм от подобен разгром, само благодарение на саможертвата на Русия при Таненберг. През 1940г. нещата са кристално ясни- Франция просто не е от калибъра на Германия във военно отношение- бел. авт.

отношение Бисмарк определено не сполучва в своята голяма дипломатическа игра. Ала провалът му не може да бъде определен като личен- той е по-скоро наложен от обективните обстоятелства.

Какво е отношението на Великите сили към един евентуален конфликт между Германия и Франция? Единодушно отицателно. Австро-Унгария, по това време най-близък съюзник на Германия, е управлявана от унгареца Андраши, който питае почти фанатична омраза към Русия. Неговите аспирации да създаде пан-германски съюз, насочен срещу Северния гигант, са моментално пресечени от Бисмарк. Андраши обаче не вижда какви дивиденди могат да извлекат Хабсбургите от една победна война на Германия срещу Франция. Макар и да не се противопоставя гласно на немските амбиции, Виена се солидаризира с Лондон при демарша на Великите сили в Берлин през май, 1875г.

Позицията на Великобритания е далеч по-откровена. Премиерът Дизраели откровено ненавижда Бисмарк и вижда в новата Германска империя побойник, който ще тероризира повалената Франция и рано или късно ще отправи своя взор към устията на реките Мозел и Шелда- най-преките подстъпи към Ламанша. Ето защо английската дипломация излиза от сферата на платоническите обещания към Франция и пристъпва към дела. Това всъщност е един от капиталните успехи на Париж- да представи страната като беззащитна плячка, която постоянно е притеснявана от лакомия си съсед. Симпатиите на английското общество към обединена Германия бързо започват да се изпаряват. В разгара на кризата през 1875г. кралица Виктория изпраща писмо на своя братовчед кайзер Вилхелм, в което го предупреждава, „че германското нападение на Франция може да доведе до плачевни последствия”.⁹ Това послание е студен душ за разгорещените военни кръгове в Берлин, които настояват за приключване на „френския въпрос”. Въпреки това обективната възможност Англия да обяви война на Германия в защита на Франция според мен е твърде малка. Ала има един още по-сериозен фактор, който окончателно убива всяко желание на Германия да води война.

Този фактор е Русия. Княз Горчаков с нарастваща тревога отбелязва всекидневното нарастване на германската мощ, което на практика означава изместването на Русия от позицията на най-голяма сухопътна сила на континента. В Санкт Петербург са наясно с големите амбиции на новородената империя- амбиции, чиито път минава през повторен разгром на Франция. С ескалацията на напрежението започват да пристигат и все по-тревожните сигнали от Париж и Берлин. Посланикът във френската столица граф Орлов пише: „За шест седмици прусаците могат да превърнат Франция във васална държава.”¹⁰ Това прелива чашата на търпението. В едно буквално импровизирано посещение в Берлин император Александър настоява пред своя августейши колега Вилхелм да не предприема неразумни действия, заплашващи

⁹ Бисмарк, Ото фон- Цит. съч., стр. 83-84

¹⁰ Косев, Константин- Цит. съч., стр. 244

мира в Европа. На 10 май 1875г. княз Горчаков депозира демарш от страна на Великите сили в същия дух. Така германското правителство се оказва в неприятната ситуация да се изправи срещу всички останали. Бисмарк, с пословичното си самообладание, декларира, че кризата е измислица на медиите и представя като доказателство липсата на мобилизация. Дипломатическата му авантюра обаче показва едно нещо- Европа няма да толерира повторна кампания на Германия срещу Франция. Железният канцлер добре разбира този урок. До края на неговото управление няма да има подобна криза между двете държави.

Това ме довежда и към третия, най-сложен за отговор въпрос- има ли Германия истинско желание да води война срещу Франция през 1875г.? Има няколко причини, които ме карат да мисля, че отговорът е отрицателен. На първо място- отношението на Бисмарк спрямо Русия. Тук канцлерът на Втория райх допуска една от малкото си капитални грешки- той надценява Северната империя. Без съмнение нейните способности да води дефанзивна война са почти неизчерпаеми. В същото време реалната възможност Русия да обяви война на Германия в защита на Франция, в контекста на всички логистични проблеми, при положение, че евентуалното бойно поле би била Полша- тази възможност е много малка. Бисмарк обаче нееднократно е демонстрирал огромния си респект от Русия и това го принуждава да бъде много внимателен във външната си политика.

На второ място- Бисмарк съзнава, че германската армия почти сигурно може да разбие френската. Но само срещу нея ли ще се сражават немците? Една нова война може да предизвика безброй много усложнения, като най-кошмарен вариант би било съюзяването на Англия и Русия против Германия. Това би означавало унищожаване на всичко, за което Бисмарк е работил- всички успехи от 1864, 1866 и 1871г. ще бъдат проиграни.

На трето място- и струва ми се най-важно- Бисмарк няма exit strategy.¹¹ Какво ще получи Германия при една победа? Нови територии? Ясно е, че останалите Велики сили няма да допуснат редуцирането на Франция до второстепенна държава за сметка на Германия. А и как ще бъдат администрирани новите територии, населени с крайно враждебно население? При образуването на вражеска коалиция, как може да бъде запазено крехкото единство на новосъздадената империя? Бисмарк няма отговор на тези въпроси. Той не е готов да вкара Германия в една луда авантюра без ясни шансове за успех и още повече- без ясни цели. Това ме навежда на мисълта, че кризата от 1875г. е поредният хитър блъф на Железния канцлер, който ясно му показва на кого може да разчита в голямата дипломатическа игра на Европа.

¹¹ Exit strategy- букв. изходна стратегия- варианти за максимално използване на една победа или минимизиране на загубите при поражение- бел. авт.

3. Заключение

През 1875г. Франция и Германия се оказват на ръба на войната, при явно неравновесие на силите. Германия, от позицията на несравнимата си военна мощ, има възможност веднъж завинаги да се разправи със залязващата си западна съседка. Война обаче не избухва. Това според мен се дължи на три основни причини. Първо- ясно изразената позиция на останалите Велики сили, особено на Русия, в защита на статуквото. Второ- нежеланието на германския райхканцлер Ото фон Бисмарк да рискува бъдещето на Германия в един възможен общоевропейски конфликт със съмнителни изгоди. Трето- липсата на ясни цели, които да аргументират воденето на толкова рискована война, както и трудностите при усвояване на резултатите, дори при евентуален успех. Всичко това идва да подкрепи тезата, че Бисмарк не е възприемал сериозно идеята за втора война срещу Франция, за разлика от своите военни. Само 40 години по-късно нвговите наследници в управлението на Германия няма да бъдат толкова далновидни и ще проиграт величието на създадената от Железния канцлер империя.

Библиография:

1. Александров, Валентин- „Стратегическо мислене и военна политика 1740-1905”, С., 2002.
2. Бисмарк, Ото фон- „Спомени и размисли”, С., 1994.
3. Косев, Константин- „Бисмарк, Източният въпрос и българското Освобождение- 1856-1878г.”, С., 2003.
4. Carr, William- A History of Germany, London, 1991.
5. Howard, Michael- The Lessons of History, Oxford, 1991.
6. Taylor, A.J.P.- The Struggle for Mastery in Europe 1848-1918, Oxford, 1954.

Александър Стоянов е завършил Националната Гимназия за Древни Езици и Култури (НГДЕК) „Константин-Кирил Философ“ с профил История. Продължава образованието си в Софийски Университет „Св. Климент Охридски“ със специалност История. Защитил е Магистърска степен по История на Европейската Експанзия и Глобализация в Лайденския Университет в Нидерландия. Занимава се с военна история от десет години. Повечето му научни статии и курсови работи, както и двете му дипломни работи са посветени на военната история. Предпочитан исторически период – Ранно-модерна История (1453 – 1776). Статията по-долу излиза от този „предпочитан период“ и е един кратък обзор на първия презокеански конфликт, воден от САЩ – Берберските войни.

Берберските Войни (1801-1805г. ; 1815-1816г.)

Берберските войни са един особен конфликт, който остава не особено популярен в Европа. Сблъсък най-вече на търговски и икономически интереси, те противопоставят младата държава САЩ срещу вековната традиция на средиземноморското пиратство, в лицето на пиратите от Берберският бряг – крайбрежните области на днешните Мароко, Алжир, Тунис и Либия. От формална гледна точка, до колкото пиратите признавали султана в Истамбул за свой сюзерен, Берберските войни са конфликт между САЩ и Османската империя.

Съвременната историография подхожда по особен начин към този конфликт. Докато европейските историци го разглеждат като сблъсък на икономически интереси, съвременните американски писатели, особено след 11.09.2001г. разглеждат Берберските войни като началото на борбата между САЩ и тероризма¹². Разбира се, едно подобно разглеждане на конфликта звучи смехотворно и абсурдно за обикновения читател, който с лека ръка ще отхвърли подобно твърдение, като поредната американска глупост. От друга страна, подобно антитерористично тълкуване на конфликта безспорно идва като опит за легитимация на презокеанските авантюри на САЩ през последните десет години.

Във всеки случай, историографията на САЩ има известна склонност към хиперболизиране на определени епизоди от своята история, което, разбира се, е обяснимо за една страна, страдаща от комплекса на „краткото съществуване“. Във всеки случай, Берберските войни отбелязват първият презокеански военен ангажимент на младата американска държава, който предвид възможностите на противника, се оказва добра възможност за постигане на международен престиж, най-вече за американският флот и популярната днес морска пехота. И ако това важи по-скоро за Първата берберска война (1801-1805г.), то Втората (1815-1816г.) е възможност за САЩ да поизлъска накърненото си самочувствие след войната с Великобритания от 1812г.

¹²Jefferson's War: America's First War on Terror 1801-1805 by Joseph Wheelan; Sep 20, 2004

“America's first response to terrorism: the Barbary pirates and the Tripolitan War of 1801”.(BARBARY PIRATES): An article from: Military Review by Bradley E. Smith (Digital - Feb 16, 2007)

ЧАСТ I - БЕРБЕРСКИЯТ БРЯГ

Берберският бряг винаги е бил особена част от Средиземноморският свят. Първоначално владение на Картаген и Рим през Античността, тази територия попада в ръцете на вандали, византийци и накрая е завладяна от войските на Умаядите. След разпадането на Умаядския халифат през 750 г., Берберският бряг става последователно владение на няколко местни берберски династии, зависими от Алмохадите и Алморавидите в Андалусия и от Фатимидите и Аюбидите в Египет. След възцъряването на мамелюците в Египет, техните владетели подчиняват пряко Триполитания, а Тунис остава васална територия. Що се отнася до крайбрежието на Алжир, то остава свободна територия, като всеки отделен град, се управлява от собствен, местен владетел. Основното препитание на местните моряци станало пиратството.

Северното Африканско Крайбрежие около 1800г. (Взето от Euroatlas)

След завладяването на Мамелюкската държава от Селим I (1512-1517г.) през 1517г., оставило цялото централно и западно африканско крайбрежие на Средиземно море без сюзерен. Тази свобода направила пиратите по-дръзки и скоро техните рейдове обхващали цялото западно и централно Средиземноморие. Техните апетити скоро им навлекли гнева на могъщия владетел на Католическата монархия и император на Свещената Римска Империя – Карл V (1516-1556г., Император от 1520г.). Той се съюзил с Венеция,

Генуа и Папството и започнал контра офанзива срещу пиратите. Едновременно с възшествието на Карл V, още две личности, изменили Средиземноморската история се качили на голямата сцена. През 1517г. начело на Османската империя застанал младият и амбициозен Сюлейман I. Година по-късно, с помощта на османците, Каир ад Дин, наричан от европейците Барбароса станал господар на Алжир. Барбароса бързо разбрал че се нуждае от съюзник за да се справи с католическата контраофанзива, ето защо побързал да приеме протегнатата ръка на османския султан. Сюлейман от своя страна добре знаел, че ако към своята флота прибави и тази на берберските пирати, морската мощ на Османската империя ще съперничи с тази на целия католически лагер. Барбароса бил обявен за паша на Алжир, а по-късно и за капудан паша¹³ на османската флота. Този съюз съвсем не обезкуражил Карл V който повел своите предимно испански войски на юг и дори успял за известно време да завладее Тунис и част от алжирското крайбрежие. Сблъсъците между мюсюлмани и католици продължили непрекъснато, чак до Войната на Свещената лига (1682-1699г.), която отслабила османската мощ и империята преминала в отбрана.

Въпреки сломената мощ на османците, берберските пирати продължили своите рейдове и през XVIII в. Техен противник вече не била отслабената Испания, а Ордена на Хоспиталиерите от Малта, които през предишните два века действали в сянката на своите Хабсбургски сюзерени. Пирати и рицари воювали с прекъсвания през целия XVIII в. И едва с превземането на Малта от Наполеон (1798 г.) Конфликта бил прекратен. Изчезването на Малтийския орден създадо опасен силов вакуум, който пиратите успели да използват. Блокирането на Средиземноморието за британската флота и заетостта на французите, дали възможност на пиратите отново да засилят позициите си и в рамките само на няколко години, те се превърнали в същата заплаха, която представлявали и по времето на Барбароса. Техни жертви ставали най-вече търговски кораби, без значение под какъв флаг плавали. Европейците, заети с поредната Коалиционна война срещу Франция можели само да скърцат със зъби и безучастно да гледат продължаващите пиратски рейдове. Все пак, за да имат по-стабилна международна позиция, пиратите все още признавали османския султан за свой сюзерен.

ЧАСТ II – ПЪРВАТА БЕРБЕРСКА ВОЙНА (1801 – 1805 г.)

Американски търговски кораби пътували в Средиземно море като част от британският флот още от края на XVII в. До началото на Американската революция, те били защитени от набезите на пиратите, заради договорите, които Великобритания подписвала неколкократно през целия XVIII в. След началото на Революцията, протекцията на съдовете на САЩ се поела от французите, съгласно договора между двете страни от 1778г. След посписването на Парижкия мир, САЩ трябвало сама да се погрижи за сигурността на своите

¹³ Или върховен главнокомандващ. Титлата има различно изписване в различните исторически съчинения.

кораби и граждани. За целта, конгресът гласувал изплащането на определена сума на пиратите, за да стоят те настрана от американските кораби. Този ход се оказал напълно погрешен, тъй като веднъж надушили лесната печалба, пиратите поискали да им се плаща откуп, който надвишавал като сума гласуваното от конгреса. През 1785г. посланиците в Париж и Лондон – Томъс Джеферсън и Джон Адамс били изпратени да преговарят с посланика на Триполитания в Лондон – Сиди Хаджи Абдулрахман Аджа. И Джеферсън и Адамс били съгласни, че плащането на трибут няма да донесе нищо добро, но Джеферсън настоявал че трябва да се плаща, докато не бъде екипирана достатъчна добра Щатска флота, която да се справи с пиратите. Ситуацията в САЩ била сложна. Фракциите вътре в Конгреса се борели да наложат своите виждания за развитието на страната. В крайна сметка надделяло мнението на Демократите-републиканци на Джеферсън, които смятали че водене на активна външна политика в посока Стария свят само ще спъва развитието на САЩ. Те вярвали, че усилията на външната политика трябвало да се концентрират на запад. Ето защо те се съгласили да плащат трибут. Данъка бил плащан в продължение на 15 години и възлизал на около 1 милион долара годишно. Оказало се, че през 1800 г., плащанията за откупи и трибут на пиратите възлизали на 20 процента от годишния приход на САЩ.

Томъс Джеферсън, подкрепян от Джордж Уошингтън¹⁴ и други членове на конгреса, се обявил срещу изплащането на трибута. Тяхната позиция се базирала, освен на големите разходи, на обновената американска флота. След 1794г. американските военноморски сили били реформирани и подсилени като количество и огнева мощ. Джеферсън смятал че новата флота може да нанесе решаващ удар на пиратите и да прекрати унизителната зависимост на САЩ. След като станал президент на САЩ през март 1801 г., Джеферсън отказал да плаща трибут на пиратите. В отговор пашата на Триполи избил офицерския състав на един от американските кораби в Средиземно море. Това означавало война и Джеферсън бил готов да я води. Алжир и Тунис не се присъединили към Триполитания.

Джеферсън изпратил група фрегати в Средиземно море, за да защитават интересите на страната в региона. Начело на флотата застанал опитния морски вълк Едуард Прембъл, който се би сражавал за САЩ по време на Революцията, а след това и в Пасифика. Първото стълкновение между американската флота и пиратите станало през 1801г., когато „ЮСС Ентърпрайз” потопил един от главните кораби на Триполитания – „Триполи”. През следващата година, въпреки засиленото военноморско присъствие, американците не успели да постигнат решаващ удар срещу пиратите. През 1803г. Прембъл успял да наложи блокада на берберските пристанища в Триполитания и сериозно притиснал пиратите чрез поредица от успешни рейдове срещу пристанищата им и разположените в тях кораби. През октомври, 1803 г., пиратите успели да заловят един от основните американски кораби – „Филаделфия” и го използвали като

¹⁴ Аз лично съм привърженик на коректното изписване на имената, ето защо си позволявам да използвам Шошингтън, а не погрешно наложилото се в България „Вашингтон”.

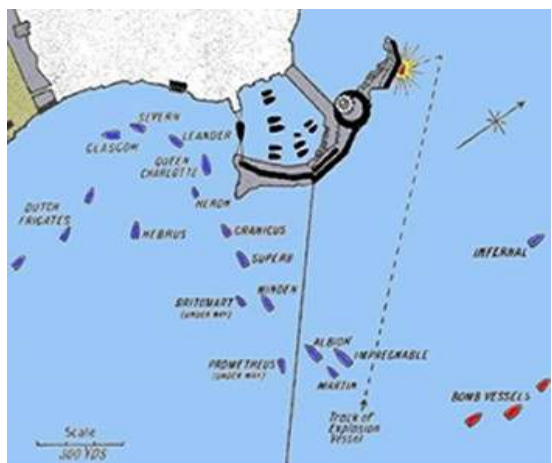
оръдейна батарея в пристанището на Триполи. Щатската флота подготвила операция за потапянето на кораба и на 16.02.1804г. лейтенант Стивън Декатър, начело на отряд морски пехотинци успял да се промъкне на кораба, справили се с пиратите, които го охранявали и го подпалили и потопили. През юли започнала нова американска офанзива срещу Триполи, но въпреки отчаяните атаки на американската флота, града оставал непревзет. Американското командване започнало да търси друг изход и на бившия посланик Уилям Ийтън било поверено командването на един контингент от морски пехотинци и арабски, гръцки и берберски наемници, които прекосили Либийската пустиня и след решителна битка овладели пристанището Дерна. Победата при Дерна влиза и в химна на Морската пехота със строфата „до бреговете на Триполи”.

Изправен пред настъпващите по суша и море американски части и заплашен от преврат, пашата на Триполи, Юсуф Караманли, се съгласил на примирие. То било подписано на 10.06.1805г. Изненадващо, постигнатото с оръжие не било защитено от дипломатията. Според втора точка от договора, пиратите трябвало да освободят 300 американски пленници. В замяна, американците щели да освободят пленените 100 пирати и щели да заплатят 60 000 долара за разликата от 200 пленника. Извадено извън контекста на войната, този договор може да ни накара да мислим, че САЩ загубили войната. Явно някои от съвременниците също отценявали така договора, особено Уилям Ийтън, който смятал че постигнатото от него и мъжете му при Дерна било обезмислено от дипломатите. Половинчатата победа не разколебала пиратите и още през 1807 г. алжирските пирати отново започнали да пленяват американски кораби и граждани. Започналата през 1812 г. война с Великобритания попречила на САЩ да реагира адекватно на новата ситуация.

В крайна сметка Първата Берберска война донесла повече полза на американският флот от колкото на САЩ. Флотата се сдобила с безценен опит и за първи път била използвана в бойни действия далеч от бреговете на САЩ. Натрупалите опит по време на войната екипажи взели активно участие в последвалата война с Великобритания.

ЧАСТ III – ВТОРАТА БЕРБЕРСКА ВОЙНА (1815 – 1816 г.)

„Война” е доста силно определение за конфликта между САЩ, Великобритания и Нидерландия от една страна и пиратите от Алжир от друга. За разлика от първия конфликт (1801-1805 г.), сега проблемът с пиратите бил

Блокадата на пристанище Алжир - 1816г.

разрешен в рамките само на една година. Този път, пиратите нямали възможност да се възползват от уложнения в международното положение, тъй като след Виенският конгрес, Европа била умиротворена и големите морски сили били решени да прекратят вредната пиратска практика.

Конфликтът между пиратите и САЩ

започнал още през 1807г. когато били първите нападения на алжирските пирати над американски търговски кораби. Тъй като били заети с конфликта с Великобритания, САЩ се съгласили отново да плащат трибут на пиратите. Това продължило до 1815г., когато войната с Великобритания приключила и САЩ отново имали възможност да се задействат в Средиземно море. След като пашата на Алжир обявил че американците са закъснели с плащането на данъка, той изгонил техните представители и обявил война на САЩ. Реакцията на Конгреса била своевременна. Прочулия се по време на Първата Берберска война – комодор Стивън Декатър отплавал начело на 10 кораба за Алжир. Скоро след като преминали Гибралтар, американците съумели да пленят два от алжирските кораби. Това принудило пашата на Алжир да моли за мир. Американците приели, при условие, че пиратите ще спрат да нападат американски кораби и ще освободят всички взети заложници. След като постигнали задоволителен за тях договор, американците поели към Тунис и Триполи за да принудят местните паши да подпишат подобни споразумения.

Докато американците плавали към Триполи, пашата на Алжир отхвърлил подписаното споразумение и отново се обявил срещу САЩ. Това предизвикало намесата на Великобритания. Начело на няколко линейни кораба, които блокирали пристанището Алжир, британският дипломат виконт Ексмаут пристигнал в столицата и се срещнал с пашата и договорил с него освобождаване на взетите пленници и прекратяване на пиратските атаки. Пашата приел, но възникнал проблем с предаването на заповедите и малко след отплаването на британците, над 200 християни от Корсика, Сицилия и Сардиния били изклани. Това предизвикало острата реакция на Великобритания и Нидерландия, които изпратили нова, съвместна ескадрила под командването на виконт Ексмаут. След деветчасови бомбардировки на град Алжир и пристанището, по време на които пиратите загубили голяма част от корабите си, както и доста от наземните си батареи, пашата капитулирал.

На 24.09.1816 г. било подписано ново споразумение, съгласно което берберите освобождавали над 1000 пленници, връщали на американците платените трибути и се задължавали да не нападат повече американските съдове в Средиземно море.

Втората Берберска война окончателно сломила мощта на берберските пирати и поставила начало на техният залез. Прекратяването на големите европейски войни и напредъка във военното дело, предизвикан от Наполеоновите войни, дали възможност на европейските държави и САЩ да построят модерни флоти, които не оставяли никакъв шанс на пиратите. Петнадесет години след края на Втората Берберска война, алжирските пирати били разгромени от армията на Луи Филп, а Алжир станал владение на Франция.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Берберските войни бележат началото на американската военна намеса извън пределите на собствения им континент. За първи път по време на Берберските войни, флага на САЩ се развял над завладяна вражеска територия.

Победата във войните била по-скоро морална отколкото реална. Нито една от двете войни не унищожила пиратите, нито пък им били отнети съдове и пристанища. Единствено паричната компенсация към САЩ по договора от 1816г. била по-сериозен удар. Но за младата американска флота, особено след неособено убедителното представяне на страната в Американско-Британската война от 1812г., Берберските войни били шанс да се докаже и да натрупа опит в реални бойни действия. Друга военна част, която се облагодетелствала от войната с пиратите била Морската пехота, която спечелила някои от първите си победи по бреговете на Северна Африка. Противно на съвременното схващане за някаква антитерористична кампания от началото на XIXв., войната с пиратите по нищо не се отличавала от войните които британци, французи, испанци и рицарите на Св. Йоан били водели в предходните векове.

БИБЛИОГРАФИЯ:

Литература:

Пол Джонсън - История на американския народ; ИК Рива, С 2002

Алън Бринкли - История на американския народ; ИК Рива, С 2001

Робер Мантран - История на Османската империя; ИК Рива

Ибрахим Карахасан-Чънар - Светът на Исляма Т.2: Турският свят, Персия / Иран / , Индия, Черна Африка, Новото време и Балканите; ИК Лик , С2006

От интернет:

<http://www.state.gov/r/pa/ho/time/jd/92068.htm>

http://en.wikipedia.org/wiki/First_Barbary_War

http://en.wikipedia.org/wiki/Second_Barbary_War

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/diplomacy/barbary/barmenu.htm>

<http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/hl940.cfm>

<http://history1800s.about.com/od/americanwars/tp/barbarywars.htm>

<http://grunt.com/scuttlebutt/corps-stories/othereras/barbarywars.asp>

Юлиян Недев е завършил Търговско Банкова Гимназия специалност икономист-счетоводител, изучавал културология и завършил история в Софийски Университет „Св. Климент Охридски“. В момента защитава Магистърска степен по специалност „Кризис, конфликти и дипломация“ в Софийски Университет „Св. Климент Охридски“. Основно ориентиран към проблемите на военната история в периода след 1648 г. до нашето съвремие. Юлиян ни представя своя поглед върху Руско-Финската война от 1939-1940г...

Талвисота

Съветско-финландска война 30.11.1939 – 13.03.1940 г.

Съветско-финската война е сблъсък от типа Давид срещу Голиат, но без библейския щастлив завършек за малкия и слабия. Бруталната реалност и тежестта на грубата сила в този случай макар и на висока цена, успяват да вземат своето и да създадат предпоставки за грешни оценки, а и последствие да доведат до още по-грешни решения. Талвисота от зимата на 1939-40 г. променя стратегическото мислене на СССР и Германия и довежда до най-грандиозния сблъсък в историята.

Пактът Молотов – Рибентроп подписан на 23 август 1939 г. открива възможността за Германия и СССР да възстановят контрола си върху територии загубени след края на Първата световна война. Подсигурили се на изток, пред германците не стои пречка да съединят Източна Прусия с останалата част от райха, докато за руснаците, немският неутралитет означава, че ще могат да възстановят границите на старата Руска империя почти напълно, овладявайки Прибалтика и получавайки значителна част от полските територии, включително и Молдова, която към момента е под румънски контрол.

След разгрома на Полша и поредната и четвърта подялба между германци и руснаци, Сталин предприема действия за присъединяване на балтийските републики към Съветския съюз. На 22 септември на Литва, Латвия и Естония е предложен договор за взаимопомощ, който води до окупацията на тези държави от Червената армия. На 5 октомври подобна покана е отправена и към Финландия, като Сталин изисква предаването на острови във Финландския залив и полуостров Ханко, да се предаде голяма част от полуостров Райбачи на арктическото крайбрежие, да се измести границата на запад по Карелския провлак северно от Ленинград на разстояние до 50 км. от Вийпури, както и да бъдат разрушени всички фински фортификации по Карелския провлак. В замяна на Финландия ще бъдат предотстъпени територии с двойно по-голям размер от исканите, но с нищожна стратегическа стойност.

Предвид разликата в силите исканията на Сталин изглеждат умерени, но това не стои по този начин за финландското правителство. Финландците не смятат да отстъпят и педя земя, макар че главнокомандващия армията им Карл Густав фон Манерхейм съветва правителството да приеме съветските искания.

На пръв поглед е странно шефа на генералния щаб да заеме такава отстъпчива позиция, докато политиките проявяват твърдост и готовност за война, но Манерхайм, който е бивш имперски руски офицер е напълно наясно с възможностите на собствените сили и тези на противника. Мнението му не е взето предвид и съветският ултиматум е отхвърлен. Сталин не е обезпокоен от отказа им, смятайки, че силите които подготвя за справяне с Финландия са повече от достатъчни за една бърза кампания. Разбира се, погледнато на хартия вождът е прав, съветската армия е най-голямата в света, докато финландската е една от най-малките в Европа, но чистките, които Сталин води до 1939 г. , довеждат Червената армия до много остра кадрова криза – всички маршали без Жуков, който е в далечния изток, са избити, същото важи и за голяма част от армейските и дивизионните генерали, като цяло чиновете над полковник са почти напълно заличени и заменени с политкомисари, без каквато и да било военна подготовка. Следствие на чистките информацията, която стига до съветския генерален щаб и до Сталин относно политическото и военното състояние на Финландия не е надежна, например на Сталин е докладвано, че пролетариата във Финландия очаква с отворени обятия Червената армия и ще се надигне още в първия ден на войната, за да отхвърли капиталистическия гнет, информация, която не би могла да бъде по-далеч от истината, но страхът е сковал всички в Кремъл и никой не се наема да бъде човекът донесъл лоша новина на вожда.

Самата Червена армия през 30-те години се развива в посока на силна механизация и са сформирани огромен брой механизирани дивизии и танкови корпуси. Щабът около маршал Тухачевски разработва концепцията на Дълбокия пробив, подобен до известна степен на Блицкриг доктрината, но самият маршал и щабът му стават жертва на чистките и реално през 1939 г. се оказва, че никой съветски командир не е наясно как да приложи доктрината правилно. Проблемите стоящи пред Финландия също са значителни . Самата държава има много дълга граница със СССР повече от 1000 км., но много малко пътища, гориста територия наситена с малки езера и блата. Финландската тактика на защита, предвижда забавящи действия срещу руснаците с надеждата за външна намеса. Фон Манерхайм изгражда линия на отбрана по Карелския провлак, която носи и неговото име – линията Манерхайм. Това е дълбоко ешалонирано отбранително съоръжение, наситено с бункери, противатанкови трапове и препятствия, картечни гнезда и минни полета. Основните финландски части са разположени по линията Манерхайм и северно от Ладожкото езеро, докато в далечния север е сформирана Северно финландската група за защита на дългата граница, тя се състои от резервисти и полицаи. Единственото предимство, което финландците имат е познаването на терена и превъзходно командване на ниско тактическото ниво, което дава мобилност и гъвкавост на съединенията им и предполага за воденето на партизански тип война. Финландците са изключително опитни скиори и отлични стрелци, липсата на голяма численост и тежко въоръжение е компенсирани с мобилност и опитно прилагане на камуфлажа, като средство за незабелязано придвижване. Плюсоевете за защитниците са лошият нископроходим терен, трудносъвместим с огромните

механизирани колони на противника, лошото време и студа. Фактори, които често са служили, а и ще служат на самите руснаци.

Съветският съюз подготвя приблизително 450 000 армия до края на ноември за инвазията, включително 2000 танка и 1000 самолета, което е около четвърт от цялата Червена армия към момента. На карелския театър е разположена 7-ма армия в състава на която влизат 12 стрелкови дивизии, един механизирани корпус, три танкови бригади и 12 артилерийски полка общо около 200 000 човека и 1500 танка. Останалата част от войската, което финландците не очакват, е разположена по цялото протежение на границата северно от Ладожкото езеро до арктическия бряг, с основна концентрация директно северно от езерото, където е 8-ма армия с 120 000 човека разделени в 6 стрелкови дивизии и 400 танка, а 9-та и 14-та армии с общо 140 000 човека с 140 танка са разположени по останалата част от протежението на границата. Тази армия постига смазващо числено превъзходство. Тя е командвана от генерал Кирил Мерецков, който изготвя плана за нахлуване във Финландия по заповед на Ворошилов.

Войната започва с бомбардировка на Халзинки на 30.11.1939 г., загиват 200 цивилни. Съветското настъпление стартира по цялата дължина на границата превзето е северното пристанище Петсамо. Балтийският флот удря по фортификациите на Ханко, но е отблъснат от бреговата артилерия – крайцерът Киров и един ясминец понасят щети. На 1-ви декември 8-ма армия северно от Ладожкото езеро предприема атака на фронт от 80км. Финландците са създали буферна зона директно срещу тях с дълбочина 45км., където всички села са били опожарени и минирани, като се предвижда да се даде възможност на врага

Поради изключително тежките зимни условия, и липсата на разчиствени пътища за придвижване и отстъпление, скиите се оказали едно от най-бързите и евтини средства за придвижване по време на Съветско - Финската война

да се придвижи напред, но да бъде тормозен с постоянни атаки, за да бъде забавено движението му и бойният му ред разкъсан, преди да стигне основните защитни позиции. Руснаците отхвърлят защитата с лекота, а и финландците оказват сериозна съпротива само на места, но многобройността на съветската армия и изиграва лоша шега – огромните механизирани колони задръстват движението и мунициии не стигат до предните линии чак до 9-ти декември. Скоро руснаците превземат централно

финландския град Суомосалми и разделят страната на две. Движението на 8-ма армия заплашва да удари в гръб линията Манерхайм. Развитието на събитията дава увереност на руснаците и те дори създават финландско правителство в едно от Карелските села които са превзели.

Манерхайм обаче не се отчайва, той е наясно, че е трудно да се поддържа снабдяването на такава огромна армия, а и въпреки отстъплението, никъде не е постигнат стратегически пробив. Мерецков също знае това и решава да предприеме атака срещу линията Манерхайм, в направлението Сума- Тайпале,

от където минава железницата и пътя за Хелзинки, като замисля е ударът да бъде нанесен по Тайпале намиращо се на брега на Ладожкото езеро, за да бъдат отвлечени резервите на фините от Сума, където в следствие да бъде направен основният пробив. Атаката започва, но финландците са добре подготвени и руснаците попадат в предварително замислена огнева зона, където предните части са избити. За изумление на фините Мерецков продължава да изпраща нови и нови сили в очевидния капан. Резултатът от това е ясен. Планът е да се води битка на изтощение, но загубите са огромни, а реален резултат не е постигнат. На места дори има докладвани случаи, при които финландски картечари не издържат психически и отказват да продължат да стрелят след като са покосили стотици противници.

На 17-ти започва основната атака срещу Сума, която завършва по трагичния начин на първата атака при Тайпале. Обещанието на Мерецков пред Сталин, че ще му донесе победа за рождения му ден на 21 декември не се осъществява. Все пак група от новите КВ-1 танкове достига Сума, но те са отрязани от пехотна поддръжка и подпалени от финландците с коктейли молотов.

На 23 декември финландците предприемат контраатака, която успява да превземе предните руски позиции, но постепенно се дезорганизира и е преустановена. По-големи успехи имат финландците - северно от Ладожкото езеро. В тази гориста местност финските части, в бели камуфлажи, успяват да контраатакуват и постоянно да тормозят съветските части в районите на Толвоярви и Иломанци, където руснаците губят цели батальони. Трагична е съдбата на 168-ма дивизия, която е разбита от финландците на 11 обкръжени групи, наречени от фините мотита. Водени от генерал Харглунд, ски частите водят мобилна обсада срещу обкръженията, които са твърде силни за да бъдат нападнати директно. Въздушните доставки за обкръжените руснаци се оказват недостатъчни – финландците разполагат зенитна артилерия около мотитата, а понякога успяват да дублират съветски сигнали и самолетите пускат припасите над техните позиции. Прави се опит за снабдяване през Ладожкото езеро което е замръзнало, но конвоите с припаси са често подлагани на засади и са прекратени. В средата на януари, повечето мотита са поставени пред избора да се предадат или да опитат пробив. Те избират пробива като вариант, но резултатите са трагични – малцина успяват да се предадат. До края на януари 8 от мотитата са унищожени.

В крайна сметка Мерецков е заменен от Сталин с генерал Тимошенко, който получава свежи сили и подновява натискът към Сума с 10 дивизии и 2000 оръдия. До 14 февруари Тимошенко успява да изтощи фините достатъчно, че да ги принуди да отстъпят към втората отбранителна линия, ситуацията за тях постепенно се влошава – финската артилерия остава почти без муниции. Тимошенко нарежда да се направят опити за обход по фланговете през замръзналите Ладожко езеро и Финландски залив, но те пропадат с големи загуби. Въпреки това към 27 февруари, фините са принудени да отстъпят към третата отбранителна линия. В началото на март руснаците успяват да ободят последната финска линия през замръзалия Финландски залив и да установят

два малки плацдарма, западно от Вийпури, но на висока цена.

Положението на Финландия е вече почти безнадежно, но тя е насърчена да продължи да се бие от Франция, която обещава незабавното изпращане на 50 000 войници и 100 бомбардировача. Тази помощ така и не пристига, но заради това обещание фините продължават да се бият. На 7 март руснаците разширяват плацдармите при Вийпури и заплашват да пресекат железопътната връзка с Хелзинки. На 13 март Финландия моли за примирие и Сталин получава това, което е искал.

Карта на военните действия по време на войната. Съветското настъпление е отбелязано в червено, докато придвижването на финландските части, е маркирано в синьо. Удебелената сива линия в дясно от театъра на бойните действия обозначава трасето на Мурманската железница.

Цената на войната: Финландия губи 25 000 убити и 43 000 ранени, съветските загуби възлизат на 250 000 убити и 300 000 ранени. Фините взимат само 5000 пленници, което говори за ожесточението с което се водят бойните действия.

Изводите, които правят участниците в този сблъсък и наблюдаващите го, са по същество сходни. Сталин желае да покаже пред света съветското военно могъщество и да надмине успехите на германците в Полша. Вместо това всички виждат огромната некомпетентност и безсилие на Червената армия, пред враг непредставяващ на теория равностоен съперник, но реално оказал се повече от достоен противник. Дали Финландия е имала дори теоритически шанс да победи или да удържи съветите? Реалността показва, че не, но Швеция от

хвърля дефанзивен пакт с Финландия точно преди войната, обявява неутралитет от страх пред огромната сила на СССР и се оттегля от преговорите за дефанзивен съюз с Финландия още преди началото на войната. При положение, че шведите решат да се намесят обединените им сили биха били достатъчни за да одържат руския напор. Самите шведи осъзнават, че ако Финландия падне идва техният ред, защо тогава не правят нищо, а избират неутралитета? На пръв поглед това не е логично, но за шведското правителство - неутралитетът в поголемия конфликт на запад се оказва по-важен. В случай на активна намеса от страна на Англия и Франция, каквато е обещавана на финландците, съюзническите войски ще трябва да минат през норвежка и шведска територия, за да достигнат Финландия. От германска гледна точка англо-френско присъствие на север е напълно недопустимо и шведите знаят, че германската реакция няма да е просто изпращане на дипломатически протест, а ще е под формата на директна интервенция. Самият Чърчил смята Финландия за загубена кауза, но вижда перспективите в това британски войски да стъпят на норвежка и шведска територия, като възможност да отвлекат немски сили на втори фронтови театър и да се разстрои снабдяването на Германия с желязна руда, идваща основно от Швеция. Така че помагайки на Финландия, шведите биха могли да станат жертва на съветски, съюзнически или германски интереси без да имат реален шанс да се противопоставят, докато неутралитетът им осигурява печалива търговия с Германия през цялата война и спокойствие, защото немците хвърлят големи усилия да защитят линиите си на снабдяване.

И съюзниците и райхът след тази война гледат на СССР, като на колос на глинени крака. Това заключение не е никак далеч от истината. Загубите на руснаците са смайващо големи, а на всички е ясно, че победата е извоювана не благодарение на технологическо и тактическо превъзходство, каквато е немската победа в Полша, а благодарение на неизчерпаемото числено превъзходство на Съветския съюз. Подвежда ли се Германия да подцени потенциала на СССР и дали това е предумишлен капан от страна на Сталин насочен да заблуди Хитлер? Предвид последвалите събития би било логично да предположим именно тази възможност. Но гледайки от перспективата на 1939-40 г. това въобще не е така. В съветската армия наистина започва реформа, която да повиши боеспособността ѝ, но това е процес, за който са необходими поне няколко години, а както е известно Хитлер дава на руснаците само една. Когато Германия напада СССР през 1941 г., Червената армия е в процес на прегрупиране и едва започнала вътрешна реформа, което я прави лесна плячка. Грешката която Германия прави през 1941 г. е същата, която СССР прави при нахлуването във Финландия – подценява се волята на противника да се бие, а не неговата теоритичска боеспособност на базата цифри, статистика и разположение, това и руснаци и германци пресмятат доста правилно. Германската преценка за Червената армия е, че тя е неравностоен съперник за Вермахта, но това което пропускат германците да видят в съветско-финската война е, че макар руснаците да получават заповеди често равностилни на самоубийство те ги изпълняват безропотно, а такъв противник има потенциала да се възстанови и от най-тежкия удар.

Библиография:

Гудериан, Х. Внимание танкове

Чърчил, У Мемоари

Bozek, G. The soviet-finnish war, 1939-1940: getting the doctrine right

Trotter, W. Frozen Hell: The Russo-Finish Winter War of 1939-1940

Snodgrass, F.J.B. Finland at war

Полковник о.з. Иван Иванов се занимавам с проблеми на вексилологията, която заема подобаващо място в българската военна история, особено след Освобождението. Плод на неговите занимания са книгите: "Български бойни знамена и знамена" С., 1998, "Флаговете на държавите в света" С., 2002, "Знамената на българската бойна слава" С., 2010. и доста изследвания по тази тематика.

Спасените полкови знамена след пробива при „Добро поле” (1918)

„Аз не зная чужд музей, където
Наше знаме да е експонат.
Няма наше знаме в бой отнето.
Българското знаме - символ свят!”
Янко Владев

Знамето е традиционен хилядолетен символ в световната и току що освобесбългарската история. Развявало се е като конска опашка начело на българската конница през Средновековието, като пряпорец на хайдушки дружини и чети, водило е въстаници в люта бран за освобождение от турското робство. Българските бойни знамена са покрити с неувяхваща слава по време на войните за отстояване държавния суверенитет и за национално обединение на българския народ начело на частите и поделенията на българската армия.

Една от главните задачи на Временното руско управление, произтичащи от Берлинския договор (1878), е изграждане на армия на Княжество България. Със Заповед №1/8.VII.1878 г. на Императорския комисар княз Дондуков-Корсаков се формира Българската земска войска (БЗВ)1. Със Заповед №3/10 юли 1878 г.2 са сформирани 25 пеши (пехотни), 6 конни дружини и 7 батареи артилерия. 10 от дружините остават в Източна Румелия. Откритото в Пловдив Военно училище се премества в София.

Създаването на БЗВ се приема с ентузиазъм и вдъхновение от освободения от робския гнет народ. Неписана традиция задължава влизачите в бран да имат свои знамена. Властта още е далеч от създаването им. Но местни обществени дейци, женски дружества, общини и други организации създават за дружините на войската знамена. Те са около 25, различни по изработка, символика и размери и са направени от самодейни майстори и живописци, непосветени в хералдиката и

вексилологията. Затова от специалистите са наречени „неформени знамена”. Но те служат на войската и се пазят и до днес като светини.

През 1881 г. Княз Александър I поръчва в Санкт Петербург, в работилницата за църковни одежди на Жеваржеев „формени” военни знамена. (Приложения 1 и 2) На 31 август 1881 г. Те са връчени тържествено на дружините на войската. Предварително на 29 август „неформените” (пряпорци) са сдадени за съхранение в Двореца на българския княз. Начело с бойните си знамена полковете на българската войска побеждават войските на Крал Милан, нахлули в освободеното и обединено през септември 1885 г. отечество. Сръбско-българската война (1885) е спечелена от младата ни войска, а победните ѝ знамена са увенчани със слава. По този повод са наградени с специално учреден медал.

През есента на 1912 г. България извършва мобилизация на войската си за участие във войната с Турция. Оказва се че за мобилизираните резервни пехотни части (полкове) няма знамена. В министерството на войната се взема решение на тези полкове да се връчат не само неформените знамена на Българската земска войска, но и три от знамената на Българското опълчение участвало в Освободителната война (1877-1878). Начело с тях по време на трите войни (двете балкански и Първата световна война) българските войски геройски се бият по всички райони на Балканите, където е звучала исконната българска реч. И българското войнство не допуска българско знаме да попадне във вражи ръце. На спасяването на бойните светини при излизане на Царство България от Първата световна война са посветени следващите редове.

На 29 септември 1918 г. в Солун са подписани 2 конвенции между Командващия източните войски на Антантата генерал-лейтенант Франше Д'Епре и ръководителят на българската делегация за преговорите Андрей Ляпчев- министър на финансите на Царство България, според които България излиза от войната и се задължава не само да демобилизира своята армия, но и да напусне освободените български земи в Македония. Конвенциите имат жестоки клаузи за България и доблестните ѝ войни. По-важните от тях задължават страната освен излизането от войната и демобилизацията на въоръжените ѝ сили, да остави в „заложничество” войските останали на запад от скопския меридиан. Последните трябва да сдадат на представители на Антантата въоръжението и бойната си техника, тиловите бази, добитък и имущества, архиви, документи и други ценности. Личния състав на четирите напълно боеспособни дивизии (1-а, 6-а, Сборна и 302-а с германски щаб), между 80 и 100 х. души, остава в плен и се съсредоточава в определени от френския главнокомандващ лагери на юг. Фактическият край на войната се приема от личния състав на армията с

облекчение, но и с недоумение защо като не са губили нито едно сражение ще остават в пленничество? Командирите от младшите до висшите звена са се сблъскали в годините на войните за национално обединение с какви ли не проблеми. Сега обаче е различно. Непобеждаваните войници и офицери във всеки момент ще се сблъскат с нови обстоятелства. И независимо от това се подчиняват на решението на родината. Командирите на части усещат заплахата, че французите ще потърсят и полковите знамена. И на първите съвещания преди да се сдаде въоръжението и личния състав в плен, този въпрос се обсъжда⁴. В същото време младши офицери и командири от всички степени проявяват инициатива за бягство с полковите светини. Неясната обстановка спира командирите на части да вземат съответни решения. Дават се указания от назначения по старшинство за Началник на войските в Западна Македония, генерал-лейтенант Тодор Кантарджиев, знамената да се изгорят. Очевидно е, че това са указания за да се заблудят генералите и офицерите от войските на Антантата, на които е възложено да инспектират предаването в плен. И в пехотните части (само те имат знамена) почти едновременно се провеждат тържествени церемонии по „изгаряне” на полковите знамена. Командирите на полкове произнасят траурни речи, които до една си приличат, че знамената, които са ги водили във всички битки в трите войни, в никакъв случай „не трябва да красят френските музеи”, че те трябва да бъдат изгорени за да не попадат в чужди ръце, а като се завърнат в „старите предели на царството” отново на полковете ще им се раздадат бойни знамена⁵.

В същото време някои знамена вече пътуват за старите си гарнизони охранявани от специални назначени команди, предимно от нестроевите роти, начело с офицери, фелдфебели и дори младши подофицери. В някои от полковете пък са сформирани групи от охотници (доброволци) офицери, фелдфебели и дори редници, които да пренесат полковите знамена в „старите предели на царството”.

При потеглянето на юг след предаване на оръжието от личния състав на 1-и пех. Софийски полк тръгването на колоната към „своята Голгота”, командирът на полка, полк. Велизар Лазаров, получава указание от представителя на френското командване майор Д.Еспаня, да се предаде по колоната, че е забранено бягството и че бегълците ще бъдат разстрелвани. Яздещият след командира капитан Любомир Кузупов,(Приложение 3) командир на 1-ва рота, предава разпореждането и съобщава на командир си, че той ще избяга и с негово позволение, с полковото знаме. Полковник Велизаров като че ли не обръща внимание на тази реплика на своя офицер отличил се не веднъж в битките с противника. Но в продължение на няколко дни капитанът настоятелно моли да му се разреши да избяга с полковото знаме. Той е подбрал и командата за това рисковано начинание, в която е включил и поручик Милан Златев, брат на бившия министър - председател генерал Златев и неколцина проверени в бой хора от полка. И

командирът на полка най-после склонява. Той собственоръчно препасва плата на знамето около кръста на капитан Кузупов, прекръства го и пожелава успех на начинанието.

Освен поручик Златев, в командата с разрешение на полковник Лазаров са включени: фелдфебелите Велко Иванов Радичев и Иван Георгиев Ламбрев, старши подофицерите Христо Коцев Андреев и Стойчо Апостолов Тодоров, младши подофицерите Димитър Матов Митрев и Иван Станишев Пенков и ординарецът на началника на разезда Варадин Трифонов Велков.

През нощта на 4 октомври 1918 г. те преминават пълноводния от дъждовете Вардар. На другия бряг капитан Кузупов събира хората си и им съобщава, че командата е получила особено важна задача и ако се случи тя да бъде възпрепятствана от противниково нападение, и „няма никаква възможност да се изскубнем, заповядвам всеки от вас да хвърли върху мен по една бомба, за да бъда разкъсан и мъртъв, за да не попадна във вражески ръце"...Още в бивака за всеки случай те се снабдяват сръчни гранати.

След много перипетии, по предварително начертания и утвърден от командира на полка маршрут, точно на четвъртия ден, както е докладвано на полковия командир, командата достига Гюешево, а на 10 октомври 1918 г., пристига в столицата и предава знамето в допълващата дружина на софийския полк. След няколко дни тя е приета от министъра на финансите Андрей Ляпчев, който се вълнува за състоянието на заложените в плен български войници и офицериб.

По сходен начин от команда от охотници (доброволци) офицерите Капитан Христо Арабов-началник на разезда, капитан Отон Барбар, капитан Цветан Денчев, поручик Лазар Ханджиев, подофицерите Величко Стоянов Латов, Атанас Стефанов, Димитър Иванов Глухчев и конния ординарец от щаба на полка подофицер Димитър Иванов Глухчев, снабдени по заповед на заместник командира на полка майор Канстантин Канстантинов с най-годните коне, е пренесено полковото знаме на търновци⁷. С командата пътуват и група военни кореспонденти.

Командирът на нестроевата рота на 25-и пех. Драгомански полк, капитан Атанас Веселинов получава от командира на полка писмена заповед да изгори знамето и всички парични средства от паричния ковчег, за което да се състави съответния акт. Българският офицер не може да си представи, „как тази светиня можеше да бъде унищожена (въпреки че е неформално знаме-бел. авт) или пък предадена в ръцете на противника, когато съм учил войниците си да умрат, но по никой начин в ръцете на противника да не попада”⁸ Веселинов сформира команда и с влак през Качаник и днешно Косово, с кораб по р. Дунав и пак с влак пристига в Цариброд постоянното местопребиваване на драгоманци, където предава знамето в допълващата дружина, а парите с ордер внася в местния клон на БНБ. След завръщането на полка от плен той, както и другите софийски полкове са посрещнати от

своите знамена.

Така е се постъпва със знамената на повечето пехотни части останали на запад от скопския меридиан (42-и, 51-и, 52-и, 8-и, 9-и, 27-и и 36-и пех. полкове).

По-различни са обстоятелствата с други пехотни части. Въпреки че имитират изгаряне на полковите си светини, по различни причини командирите на 3-и пех. Бдински, 19-и пех. Шуменски, 15-ти пех. Ломски и 35-и пех. Врачански полкове не успяват да изпратят знамената на изток, а остават при тях в пленническите лагери със всички опасности да бъдат открити и взети от французите. Командирът на 15-и Ломски полк полковник Васил Шишков и неговият заместник подполковник Христо Младенов вземат решение да закопаят знамето в открита местност „под едно характерно дърво” и в удобно време след приключването на войната, някой да го пренесе в постоянния гарнизон на полка. На следващия ден след лъжливото му изгаряне се открива възможност да го приберат. Изпращат двама офицери да го извадят и под претекст че карат хляба на полка пренасят свещения плат в разположението му⁹. В пленническия лагер „Гросети” в околностите на гр. Лерин на 19 февруари 1919 г. се явява полковник Йосиф Петров, представител на Българското командване в Щаба на Антантата в Солун. В разговор с него полковник Шишков се договаря, чрез разписка до му предаде знамето на полка и по този начин да бъде пренесено в България. Полковник Йосифов подписва и приема тежката отговорност¹⁰.

Полковник Минчо Сотиров Господинов (Приложение 4), командир на 3-ти пехотен Бдински полк го носи зашито под хастара на куртката си до и в лагера „Гросети” . По същото време, без да уведоми колегите си командири на части, той също предава знамето на полковник Петров. Така с двете полкови знамена полковник Петров се връща в щаба на командването на Антантата в Солун. И тук за нещастие разбира, че щаба се мести с кораб в Истанбул. Опасността за съхраняването на ценния „багаж” става неизбежна. Тогава българският офицер помолва коменданта на щаба да пътува по друг начин до турската столица, тъй като по време на пътуване с кораб боледува от „морска болест”. Получава разрешение да пътува с влак. Съобщава в щаба на 10-а Родопска дивизия да го чака командира или негов заместник на гара Гюмюрджина. Там го посреща началник щаба на дивизията подполковник Иван Вълков, на който са предадени и окончателно спасени двете знамена.

Командирът на 19-ти пехотен Шуменски полк подполковник Марин Трифонов Куцаров 11(Приложение 6) носи полковото знаме зашито под хастара на куртката си, а в „Гросети” го държи в личния си куфар с двойно дъно. Нещо повече, той носи и шишенце с бензин за да го изгори при възникване на опасност. Спи в палатка без да се пали огън, за да предпази полковата светиня от пожар. През пролетта на 1919 г. заболява, освободен е

от „заложничество” и се прибира в Шумен. Явява се на командира на дивизията, който го обижда, посочвайки му, че заради загубването на знамето е трябвало да използва личния си пистолет и да сложи край на живота си. Подполковникът показва спасеното знаме и моли да се организира тържество в Разград, където да го върне на Шуменци. На 11 май 1919 г. на площада в Разград това става.

Поручик Ангел Янчев Димитров от 25 Врачански полк получава заповед с комисия назначена от командира на полка да изгори полковото знаме в една царевична нива¹². Той уговаря членовете на комисията да се подпишат, че се изпълнили заповедта, а знамето зашива под хастара на куртката си. В лагер „Гросети” се досеща, че в Лерин баща му има сърбин приятел. Обажда му се и оставя знамето в кръчмата на този човек. При завръщането на полка поручик Янчев докладва на командира на полка, че не е изпълнил заповедта и знамето е на гърдите му. Така Врачанци се прибират в казармения район начело със полковата светиня.

Така по различни начини и с големи рискове българските офицери, подофицери и войници спасяват полковите светини. Факт феноменален за българското войнство, защото в света няма армия, която да е оставила в плен на противника свои части и да не е пленено поне едно нейно знаме. Законна трябва да бъде гордостта, че нашите деди във всички войни, в които участват в края на 19-и и през 20-и век не допускат българско военно знаме да украсява експозициите на противниковите музеи. За щастие българските войни са пленили десетки знамена от противниците, които са имали лошият късмет да се срещнат на бойното поле с българския боен дух. За спасяването на полковите светини в края на Първата световна война, съгласно Заповед по Военното ведомство №67 от 30 март 1923 г. се учредява „Знак за спасяване на знаме”, с който са наградени удостоените спасители и спасените от тях знамена и метална гривна, която се надява на дръжката на знамето с гравирани датата на спасяването на знамето и имената на спасителите му. (Приложение -6). Двете отличия са по проект на изтъкнатия художник на Военното министерство Борис Денев.

С този знак по преценка и предложение на командирите са наградени спасителите на бойните полкови знамена и самите знамена. Някои макар и спасени с риск на живота на спасителите си, не са удостоени с този наградени знак.

С тази награда Майка България не само отличава героите си за пролятата кръв в името на родината, но им благодари за готовността и подвига за спасяване на полковите светини!

Приложения:

1. Военно знаме (Батенбергово) обр. 1881 г.

2. Кавалерийски щандарт обр.1881 г.

3. Капитан Любомир Янков Кузупов

4. Полковник Минчо Сотиров Господинов

5. Подполковник Марин Трифонов Куцаров

6. Знак за спасяване на знаме и възпоменателна гривна с имената на спасителите на знамето.

Библиография:

1. Българската войска 1878-1879. Документи. С., 1959, с. 59.
2. Пак там, с. 60.
3. Генов, Г. Международни актове и договори засягащи България. С.,1940, с. 80-81; ЦДА, ф.252, оп.1, а.е 512.
4. Недялков, Хр. Първа пехотна дивизия на Македонския фронт през втората половина на септември 1918 г.С., 1921, с. 77.
5. ЦВА, Ф.1, оп. V, а.е. 504, л.511.
6. Фонд НВИМ. Научен архив. Инв. № X-A-392;.Кузупов,Л. Как бе спасено знамето на 1-ви пехотен полк; Спасеното знаме. Във: Военноисторически сборник (ВИС), 1967, №1, с.102; ЦВА. Ф.1, оп. V, а.е.504, л.498.
7. Пак там, л. 438; Мусаков,И. Огненият път на търновци. С., 1940, с. 221-222.
8. ЦВА. Ф. 012, оп. 1, а.е. 168, с. 94-95.
9. ЦВА. Ф. 1, оп, V, а.е. 504, л. 511 и сл.
10. Фонд НВИМ. Инв. № V-A-18.
11. Епопея на българския войн. Т.II, С., 1929, с. 296; ЦВА. Ф.1, оп. V, а.е. 504, л.421-423 и 459.
12. Фонд НВИМ. Инв. № V-A-14, с.27-28.

Екипът на списание „Военна История” ви благодари за отделеното внимание и проявения интерес!

КОНТАКТИ

Ако искате да се свържете с нас, можете да го направите на:

e-mail: klubvoennaistoria@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/hystoryofwars>

Официален сайт: <http://historyofwars.wordpress.com/>

Отговорен Редактор:

Александър Стоянов

e-mail: aleksandarstoyanov@abv.bg